

בס"ד. שיחת ליל ג' רחול המועד סוכות,
שמחת בית השואבה, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. אודות שמחת בית השואבה — שפרטי עניני' מסופרים ומתוארים בדברי חז"ל, החל מהמשנה, ולאח"ז בתוספתא, בגמרא וכו', ועד להפס"ד ברמב"ם (שהוא הפוסק גם בנוגע לענינים השייכים לזמן שביהמ"ק קיים, דלא כהטור ושו"ע שפוסקים רק בנוגע לענינים השייכים בזמן הזה) — שנינו²: "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין .. ואומרים .. דברי שירות ותשבחות".

והובא להלכה ברמב"ם³: "לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין .. אבל שאר כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

אמנם, כל זה הוא בנוגע לשמחת בית השואבה עצמה (הריקוד ואמירת דברי שירות ותשבחות); ונוסף לזה ישנו ענין שהוא היסוד והסיבה לשמחת בית השואבה.

ובהקדמה:

הסיבה הכללית לשמחת בית השואבה מובנת מתוכן ה"שירות ותשבחות" שנאמרו בה — כדברי התוספתא⁴ שהובאו בגמרא⁵: "תנו רבנן יש מהן אומרים (היינו תושבחתא דמתני' שמשבחין להקב"ה על כך) אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו (שלא עברנו עבירה בילדותנו לבייש את זקנותנו), אלו חסידים (כל חסיד הוי חסיד מעיקרו) ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו" — שמזה מובן שסיבת שמחת בית השואבה קשורה עם ענין התשובה.

כלומר: כיון שחג הסוכות נקרא בכתוב⁶ "יום הראשון", להיותו

(1) ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 68. חכ"ו ריש
 ע' 213. חל"ג ע' 65 הערה 31.
 (2) סוכה נא, סע"א ואילך (במשנה).
 (3) הל' לולב פ"ח הי"ד.
 (4) סוכה פ"ד ה"ב.
 (5) סוכה נג, רע"א (ובפרש"י).
 (6) אמור כג, מ.

"ראשון לחשבון עונות"⁷ לאחר הסליחה דיוהכ"פ (שהרי "מיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצות"⁸) – חוזרים ומדגישים – לכל לראש – גודל הענין דשלילת החטא: "אשרי מי שלא חטא"; וביחד עם זה, גודל מעלת התשובה ושייכותה לכאו"א מישראל (שלמרות גודל מעלת התשובה, שבכחה וביכלתה לתקן גם עבירות גרועות וחמורות ביותר, יכול כאו"א מישראל להגיע לזה): "מי שחטא ישוב וימחול לו", שגם אם זה כבר אבוד ("ס'איז שוין פאַרפאַלן"), שכבר חטא – יש לו דרך פתוחה לעשות תשובה.

וזוהי הסיבה שבגללה "מרקדין .. ואומרים .. דברי שירות ותשבחות" בשמחת בית השואבה.

אלא שזוהי הסיבה הכללית, ונוסף לזה ישנה סיבה קרובה יותר לשמחת בית השואבה, כדלקמן.

ב. לאחר הפתיחה "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" – מספרת המשנה⁹:

"מנורות .. היו שם .. ספלים .. בראשיהם (בראש כל מנורה ומנורה) .. סולמות לכל אחד ואחד .. ילדים (בחורים) מפרחי כהונה (עולים כל אחד בסולמו) ובידיהם כדים (כדי שמן) של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל. מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין (קורעין לעשות פתילות) ובהן היו מדליקין. ולא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה".

ובגמרא שם⁹:

"סולמות כו', תנא גובהה של מנורה חמשים אמה". ולגובה כזה היו עולים אותם ילדים – ע"י הסולמות – ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג", "והן משובחין (בכחם) היו (בדבר זה) יותר מבנה של מרתא בת בייתוס (כהן הי') .. שהי' נוטל שתי יריכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך (בכבש) עקב בצד גודל", כי, "התם כבש ומרובע ולא זקיף, הכא סולמות וזקיף טובא".

"ולא הי' חצר בירושלים כו', תנא, אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה".

(9) סוכה נב, ב ואילך (ובפרש"י).

(7) תנחומא אמור כב.

(8) ויק"ר פ"ל, ז.

ולאחרי שהמשנה מתארת פרטי הענינים הקשורים עם "אור בית השואבה" — ממשיכה המשנה: "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין .. ואומרים .. דברי שירות ותשבחות".

כלומר: כאשר חסידים ואנשי מעשה, גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו', היו רואים את כחם של הילדים, שמבלי להתיירא מטפסים ומעפילים הם ("זיי קריכן און קלעטערן") לגובה של חמישים אמה, כשהם נושאים בידיהם כדי שמן של שלושים לוג, וממלאים את הספלים שבראשי המנורות, ומדליקים אור גדול שמאיר את כל העיר — היתה נעשית מזה שמחה גדולה ביותר, עד ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ג. ומזה למדים גם בנוגע לימינו אלה¹⁰:

ובהקדמה — שפרטי הענינים דשמחת בית השואבה שבבית-המקדש שייכים גם בזמן הגלות¹¹, כמדובר לעיל¹² שהחורבן שנעשה ע"י גוים אינו אלא בנוגע לגשמיות הענינים, אבל בנוגע להרוחניות והפנימיות שלהם — אין לגוי שום שליטה, כך, שבכל זמן ובכל מקום יש ליהודי בעלות גמורה עליהם, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו¹³: "רק גופותינו ניתנו בגלות .. אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות", ובמילא, ישנם בשלימות כל הענינים השייכים לביהמ"ק — ברוחניות — כל זמן שרצונו של יהודי שענינים אלה יהיו אצלו בשלימות.

ובנוגע לעניננו — שמחת בית השואבה כתוצאה מפעולתם של הילדים בהדלקת אור בית השואבה:

השמחה בפועל (ריקודים ואמירת שירות ותשבחות) יכולה להיות רק אצל "חסידים ואנשי מעשה", "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'", אלה שכבר עברו עבודתם ויכולים לישוב לנוח; משא"כ הצעירים, שנמצאים באמצע עבודת המלחמה, ולכן אפילו זמן לריקודים אין להם... אבל אעפ"כ, צריכים לדעת, שהאפשרות לשמחה גדולה, ש"חסידים ואנשי מעשה, גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'" יוכלו לשמוח ולרקוד — תלוי בפעולתם של "ילדים מפרחי כהונה" להאיר בכל גבול ישראל:

(10) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1365 ואילך. שיחת ד' תשרי ס"ג (לעיל ס"ע 15 ואילך).
 (11) ראה גם שיחת יום ב' דחג הסוכות בתחלתה (לעיל ע' 29 ואילך).
 (12) שיחת ד' תשרי ס"ג (לעיל ס"ע 15 ואילך).
 (13) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

כאשר רואים "ילדים מפרחי כהונה" — הנוער שמתחנך בד' אמות של תורה, לילך בדרך ה', דרך התורה והמצוה — שיודעים שתפקידם להאיר בכל גבול ישראל, ומראים כחם שלצורך מטרה זו אינם מתייראים לטפס ולהעפיל ע"ג סולמות זקופים לגובה חמישים אמה תוך כדי נשיאת משא כבד,

והם בעצמם — מבלי לסמוך על מישהו אחר — יוצקים את השמן ומדליקים בפתילות שנעשו מבגדי כהונה, בגדי קודש ("מבלאי מכנסי כהנים ומהמיינהן"),

— ולהעיר, שהפתילות נעשו אמנם מבגדי כהונה ישנים, "מבלאי" דוקא, אבל הדלקתם היתה ע"י "ילדים מפרחי כהונה" דוקא — ומזה נעשה אור גדול שמאיר את חשכת הלילה בכל עיר של בני ישראל, ולא רק בתוך הבתים, אלא גם בחצר שמבחוץ ("לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה"),

או אז נעשית שמחה גדולה אצל חסידים ואנשי מעשה גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות — שרוקדים ואומרים שירות ותשבחות להקב"ה, שזכו לראות פרי טוב בעמלם, שגידלו וחינכו דור צעיר, שבכחו וביכלתו להאיר — ע"י שמן ופתילות שנלקחים מביהמ"ק — בכל גבול ישראל.

ד. וענין זה מהוה לימוד והוראה בנוגע לתפקידו של כאו"א מהצעירים, "ילדים מפרחי כהונה", בכל זמן ובכל מקום:

מבלי הבט על כך שעדיין לא סיים את המלחמה בעבודתו בעצמו, ויש לו עוד מה לתקן, ויתכן גם שבכמה ענינים נמצא הוא בתחילת העבודה — צריך לידע שנוסף על היותו איש פרטי שצריך לנהל את מלחמתו הפרטית ולהאיר את ד' אמותיו הפרטיים, הרי כל יהודי הוא גם איש כללי, שיש לו התחייבות כלפי כל בני ישראל, ובמילא כלפי הבריאה כולה,

ולכן, בד בבד עם היגיעה בעבודה עם עצמו שיהי' כדבעי למהוי, עליו לטפס למקום גבוה, וליקח עמו שמן קדוש ופתילות קדושות ולהדליקם,

ו"הקב"ה עוזרו"¹⁴ שיוכל להאיר בכל ירושלים עיר הקודש — בכל הסביבה כולה, שעושה ממנה ירושלים עיר הקודש, ע"י ירושלים עיר הקודש שבנפשו — ולא רק בבית פנימה, אלא גם בחצר שמבחוץ, כך שכל העובר ברחוב יכיר שבמקום זה פעל יהודי להאיר את חלקו בעולם.

(14) ראה סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

וענין זה פועל שמחה גדולה, כאמור, "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ה. ויה"ר שכאו"א מאתנו לא ישכח אודות תפקיד זה — תפקיד המוטל על כאו"א מהצעירים, "אין יוצא".

ולהוסיף, שאף אחד אינו יכול לפטור את עצמו מכך, שכן, מבלים הבט על גילו המבוגר ("ווי אַלט ער זאָל ניט זיין"), ישנם פרטים שבהם הוא "צעיר", להיותו עדיין בתחילת העבודה, ובמילא, צריך לידע שבד בבד עם עבודתו עם עצמו עליו לחשוב גם על כלל ישראל, ולכן מוכרח הוא לילך לעבוד ולהאיר בעולם.

ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, ואז — כשירצה — יתן לו השי"ת כח והצלחה להאיר בפועל, ולהמשיך שמחה בכל ישראל.

* * *

ו. כיון ששמחת בית השואבה התחילה "במוצאי יום טוב הראשון של חג"², נמצא, שלפני שמחת בית השואבה קיימו כבר מצות נטילת ד' מינים, "ולקחתם לכם גו' פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ אבות וערבי נחל"⁶.

וכפי שנתבאר בספרי חסידות¹⁵ וספרי מוסר שמצות נטילת ד' מינים היא הכנה והכשר שלאח"ז תוכל להיות שמחת בית השואבה שמחה אמיתית.

ובהתאם לכך יש לבאר תוכן וענין מצות נטילת ד' מינים בעבודת האדם.

ז. מבואר בדברי חז"ל (בגמרא במסכת מנחות¹⁶ ובארוכה יותר במדרש¹⁷) שד' המינים חלוקים הם זה מזה.

ובהקדמה — שבמין הצומח (שאליו שייכים ד' המינים) יש שתי תכונות טובות: עשיית פירות (שיש בהם טעם), וענין הריח. ובמילא יכולים להיות במין הצומח ד' אופנים, ד' סוגים, וכולם נמצאים בד' המינים: אתרוג — יש בו טעם וריח, ולאידך גיסא, ערבה — אין בה טעם ואין בה ריח. לולב, כפות תמרים — יש בו טעם ואין בו ריח, והדס, — יש בו ריח ואין בו טעם.

16) כז, א.

17) ויק"ר פ"ל, יב.

15) ראה המשך וככה תרל"ז פק"ג (סה"מ

תרל"ז ח"ב ע' תרנ ואילך).

ומבואר במדרש, שד' מינים אלו ישנם גם בבני ישראל:

ובהקדמה — שהחילוק שבין תורה למצוות הוא ע"ד החילוק שבין פירות שיש בהם טעם לענין הריח: תורה — כיון שצריכים ללמדה ולהבינה בשכל (שהרי החיוב דמצות תלמוד תורה הוא שצריכים להבין מה שלומדים), הרי היא בדוגמת פירות המיועדים לאכילה, כמ"ש¹⁸ "ותורתך בתוך מעי", והיינו, שזהו דבר שמרגישים בו טעם; משא"כ מצוות — כיון שקיומם צריך להיות בגלל היותם גזירת מלך¹⁹, הרי זה כמו דבר שאין בו טעם; הוא מקיים את המצוה לא בגלל שמרגיש את הטעם שבדבר, אלא רק בגלל שיודע שהמצוה קשורה עם הקב"ה, ולכן הרי זה כמו דבר שיש לו ריח, היינו, ש"מריח" ("ער שמעקט") שזהו ענין של קדושה.

ועפ"ז מובן שיש בבני ישראל ד' סוגים שהם כנגד ד' מינים הנ"ל: אלו שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים (מצוות) — נמשלו לאתרוג שיש בו טעם ויש בו ריח. אלו שאין בהם לא תורה ולא מצוות — נמשלו לערבה שאין בה טעם ואין בה ריח. אלה שיש בהם מצוות ואינם בעלי תורה — נמשלו להדס שיש בו ריח ואין בו טעם, וללולב שיש בו טעם ואין בו ריח, נמשלו אלה שהם בעלי תורה ועדיין לא הגיעו להזמן שיש להם ריבוי מצוות שצריכים לקיימם (כי אם מיעוט מצוות בלבד),

— כי, אם אינם רוצים לקיים מצוות, הרי לא זו בלבד שאין בהם "ריח", אלא גם "טעם" אין בהם, שאינם יכולים להיות בעלי תורה, כמ"ש²⁰ "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי"; אלא המדובר הוא אודות כאלה שמצד סיבות וענינים מסויימים אינם נמצאים עדיין במעמד ומצב שיש להם ריבוי מצוות שצריכים לקיימם (כדלקמן ס"ט).

ועד"ז בנוגע לאלה שיש בהם מצוות ואינם בעלי תורה — שאין הכוונה שבמזיד אינם רוצים ללמוד תורה, כי, במצב כזה גם "ריח" (ענין המצוות) אין בהם, שהרי מצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות²¹; אלא המדובר הוא אודות כאלה שלא היתה להם אפשרות ללמוד תורה, מפני שהיו במצב דתינוק שנשבה לבין העכו"ם²², ולכן מקיימים הם מצוות כפשוטם, אבל בידיעת התורה חלשים הם. —

21) פאה פ"א מ"א. וראה ה' ת"ת שם

ה"ב.

22) ראה רמב"ם ה' ממרים פ"ג ה"ג.

18) תהלים מ, ט. וראה תניא פ"ה.

19) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ג"ד. וש"נ.

20) תהלים נ, טז. וראה ה' ת"ת לאדה"ז

פ"ד ה"ג.

אמנם, כאשר באים להמצוה שלאחרי יוהכ"פ, שבו זכו כל ישראל מחילה וסליחה וכפרה מהקב"ה, אזי "ויעשו כולם אגודה אחת"²³: כל בני ישראל, הן אלה שהם בעלי טעם ובעלי ריח, בעלי תורה ובעלי מצוות, ועד להקצה היותר תחתון, מי שאין בו לא טעם ולא ריח; דכיון שעשה תשובה, הרי מבלי הבט על מעמדו ומצבו לפנ"ז, הנה בשעתא חדא וברגעא חדא²⁴ נעשה צדיק גמור²⁵, וכיון שנעשה צדיק אזי יכולים לאגודו יחד עם בני ישראל ב"אגודה אחת", "לעשות רצונך בלבב שלם".

ח. והנה, הסדר בפשטות הוא שכאשר מדברים אודות ד' המינים במשך כל השנה, ובפרט כאשר מתקרב חג הסוכות ומתחילים לחפש ולקנות את ד' המינים — אזי המין החשוב ביותר שעבורו משלמים יותר, הוא, האתרוג, שיש בו טעם ויש בו ריח. וכמובן גם מענינו של האתרוג ברוחניות — שהרי תכלית העילוי הוא שיש בו תורה ויש בו מצוות.

אמנם, כאשר צריכים לקיים את המצוה עצמה ולברך על האתרוג — אין מברכים "על נטילת אתרוג", ואפילו לא "על נטילת ארבעה מינים", אלא הברכה היא: "על נטילת לולב".

וטעם הדבר²⁶ — "הואיל וגבוה מכולן", היינו, שבין ד' המינים הלולב הוא הגבוה, ולכן מברכים עליו.

אבל, הא גופא קשיא — דממה-נפשך: כיון שהאתרוג (שיש בו טעם ויש בו ריח) הוא היקר והחשוב מכל ד' המינים — הי' יכול להקבע שהאתרוג יהי' גם הגבוה מכולן?!

ט. ויש לבאר הענין בעבודת האדם:

יש זמן שבו צריכים לילך בכח התורה, עד כדי כך, שענין התורה יהי' בהדגשה לגבי כל שאר הענינים.

והיינו, שכאשר עומדים בהתחלת העבודה — לאחרי יוהכ"פ — וצריך לקבוע ולהעמיד את סדר החיים, צריכים לכל לראש להתעסק עם תורה, שכן, רק על ידה יכולים לבוא גם לקיום המצוות, כמארז"ל²⁷ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

23) נוסח תפלת ימים נוראים. וראה ויק"ר (26) סוכה לז, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סוסתרנ"א.

24) ראה זח"א קכט, סע"א.

25) ראה קידושין מט, ב. או"ז סקי"ב. שם.

תניא פ"א.

27) קידושין מ, ב. וש"נ. וראה הל' ת"ת

ולכן צריך להדגיש ולהבליט דוקא את מין הלולב שבו מודגשת מעלת התורה לגבי כל שאר הענינים, ואפילו לגבי מצוות, כדאיתא בגמרא²⁸ "כל חפצים לא ישוו בה"²⁹, דאפילו חפצי שמים (מצוות) לא ישוו בה".

ועד"ז בנוגע לד' הסוגים שבבני ישראל:

ישנם כאלה שנמצאים עדיין בד' אמות של תורה ותפלה, ועדיין לא יצאו לעוה"ז לעסוק בל"ט המלאכות של עובדין דחול — ע"ד ובדוגמת מעמדו ומצבו של בני ישראל בהיותם במדבר: לחמו³⁰ ניתן ומימו ניתנים וכו' — ובמילא יש להם פחות הזדמנויות ואפשרויות לעסוק בענינים של מצוות ומעשים טובים; אין להם נסיונות בענינים אלו; ה"נסיונות" שלהם הם בלימוד התורה, ובוה צריכים הם לשגשג ולהתעלות בעילוי אחר עילוי.

ובבוא חג הסוכות שבו מאגדים את כל הסוגים שבבני ישראל (כנ"ל ס"ז) — מבליטים ומדגישים את אלה שלעת-עתה הם עדיין רק בד' אמות של תורה, ובהם מתחילים באמירת הברכה על כלל ישראל.

י. ובפשטות — אלה שנמצאים בד' אמות של תורה, ע"פ רוב הם

תלמידי הישיבות:

בימינו אלו, ובפרט בארצות-הברית, הסדר הוא, שאפילו ראשי-הישיבות חוזרים לבתיהם בשעה שלש — שהרי גם בביהמ"ק הי' זה כבר לאחרי הקרבת קרבן תמיד של בין הערביים³¹ — ואז נעשה ה"ראשי-ישיבה" כאחד האדם, ומתנהג כמו בעל-עסק;

משא"כ תלמידי-ישיבה — הרי גם לאחרי שהראשי-ישיבה הולך לביתו, צריך הוא לחזור על לימודו, ויש עליו משגיח שרואה את מעשיו, כך שאין לו ברירה, מסכן... וגם לאחרי זמן תמיד של בין הערביים, לאחרי מנחה, צריך לישב וללמוד.

ובכן, תלמיד ישיבה צריך לדעת שהוא ה"לולב"!

עליו לדעת אמנם שהוא תלמיד אצל ראש הישיבה, וצריך לקבל הדרכה מראש הישיבה והמשגיח, מתוך ידיעה שאפילו "סתירת זקנים בנין"³², ועאכו"כ בנין זקנים;

(31) פסחים רפ"ה. רמב"ם הל' תמידין

ומוספין פ"א ה"ג.

(32) מגילה לא, ב. וש"נ.

(28) מו"ק ט, ריש ע"ב.

(29) משלי ח, יא.

(30) ע"פ לשון הכתוב — ישע"י לג, טז.

אבל לאידך גיסא, הרי התחלת הדברים היא מתינוקות של בית רבן, שעליהם עומד העולם³³, וכיצד אפשר לגדול להיות "ראש ישיבה" — כאשר נעשים תחילה תלמיד ישיבה, ויושבים ("מען איז אַ באַנק־קוועטשער") ולומדים, וגם לאחרי זמן התמיד של בין הערביים ממשיכים להתייגע בדברי הגמרא, התוספות או הרמב"ם, או הספר חסידות, וכך לומדים עד שעה מאוחרת בלילה, או עד לפנות בוקר — כמו בשמחת בית השואבה³⁴.

יא. אמנם, יש תנאי מיוחד בשיעורו של הלולב:

בשאר המינים — די בשיעור שלהם כשלעצמם: אתרוג — כאגוז או כביצה³⁵, הדס וערבה — ג' טפחים³⁶; משא"כ לולב צריך שיהא בו ד' טפחים (טפח נוסף), "כדי לנענע בו"³⁶.

כלומר: לולב — צריך להראות רוח חיות, שאינו עומד על עמדו, אלא מתנענע לכל הצדדים, ולכל מקום מושך עמו ("ער שלעפט מיט זיך") את כל שאר המינים, שאר הסוגים שבבני ישראל — שהרי מאגדים אל הלולב את ההדס והערבה, ומצרפים אליהם את האתרוג, ולאח"ז מתחיל הלולב להתנענע, ומושך עמו גם את שאר ג' המינים, ועי"ז מתקיימת המצוה שתוכנה וענינה "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

וזוהי ההכנה לשמחת בית השואבה — שלאחרי זמן התמיד של בין הערביים, כאשר ראש־הישיבה הולך לביתו לנוח מהשיעור, ובעל־העסק נועל את חנותו והולך לביתו לאכול ארוחת ערב ("סאַפער" או "דינער" — אינני יודע כיצד הוא הסדר כאן...) — נשאר בן־הישיבה להמשיך בלימודו, וחוגג שמחת בית השואבה, שזוהי השמחה בה' ובתורתו, שזכה לכך שיש לו חלק בתורה ("ותן חלקנו בתורתך"³⁷).

ועוד זאת, שתלמיד הישיבה — הלולב — מתנענע כל כך עד שמושך עמו גם את שאר הסוגים שבבני ישראל, האתרוג, ההדס והערבה, ומנענע אותם לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, היינו, שמגיע בכל מקום: אפילו למעלה, עד כסא הכבוד ולמעלה יותר, ואפילו למטה, בשאול תחתית, שלכאורה אין לו מה לעשות שם, אעפ"כ, כיון שעל

33) שבת קיט, ב. ה' ת"ת שם פ"א ה"ג. אדה"ז שם סתרמ"ח סכ"ט.

34) ראה סוכה נג, א. 36) שם לב, ב. שו"ע אדה"ז שם סתר"נ.

35) שם לד, סע"ב (במשנה). וראה שו"ע 37) אבות פ"ה מ"כ.

הקב"ה נאמר³⁸ "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך", אינו מניח את הקב"ה לבדו, אלא לוקח עמו את התורה והולך גם הוא לשם, ומאיר את העומק תחת, ומושך ומוציא משם את אותם יהודים "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"³⁹, "ער שאַקלט זיי אַרויס" — שהרי כשמוליך את הלולב למטה, אינו נשאר שם, אלא מביאו ומקרבו כנגד לבו, ומעלה עמו את כל אלה הנמצאים למטה, שגם הם יתאגדו עם כל בני ישראל.

[וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: א:] כיון שנמצאים כאן — בלי עין הרע — הרבה מתלמידי הישיבות, צריכים הם "להתנענע" ("זאָלן זיי זיך אַ שאַקל טאָן"), וימשכו עמהם גם את ה"הדס" ה"ערבה" וה"אתרוג", ויראו שיהי' יותר שמח...

* * *

יב. בנוגע ללולב שיש בו טעם (ואין בו ריח), לפי שעושה פירות, ונקרא בכתוב בשם "כפות תמרים" — יש שאלה⁴⁰ האם הפירוש ד"כפות תמרים" הוא שהלולב חייב להיות מאילן שצומחים בו תמרים, או שמספיק שהוא ממין האילנות שמצמיחים תמרים, אע"פ שאילן זה עצמו (שממנו בא הלולב) אינו מצמיח תמרים, מאיזה סיבה שתהי'.

ומביאים ראיי'⁴¹ שצריך להיות אילן שצומחים בו תמרים דוקא:

איתא בגמרא⁴² "ד' מינים שבלולב ב' מהן (אתרוג ולולב) עושין פירות וב' מהן (הדס וערבה) אין עושים פירות". ולכאורה קשה: הרי גם הדס עושה פירות — הענבים שבו, כדאיתא במשנה⁴³ "הדס שהיו ענביו מרובות מעליו פסול, ואם מיעטן כשר". ואין לומר שפירות ההדס אינם נחשבים לפירות לפי שאינם ראויים למאכל אדם — שהרי איתא בירושלמי⁴⁴ שענבי ההדס חייבים בערלה ובמעשרות.

ועכצ"ל, שהחילוק בין לולב להדס הוא — שהלולב נקרא בכתוב בשם "כפות תמרים", היינו, שהתורה קבעה תנאי שצריך להיות אילן שעושה תמרים דוקא, משא"כ הדס שנקרא בכתוב "ענף עץ עבות" (ולא נזכרו פירותיו), הרי הוא כשר גם כאשר אין צומחים ענביו.

(41) צפע"נ על הרמב"ם הל' לולב פ"ז

ה"א. הובא ב"המועדים בהלכה" (לרש"י

זעווין) ע' קי.

(42) מעשרות פ"א ה"ב.

(38) תהלים קלט, ח.

(39) ישע"י כז, יג.

(40) ראה גם שיחת שמחת בית השואבה

דאשתקד סכ"ד (תו"מ ח"ז ס"ע 81 ואילך).

וש"נ.

יג. ויש לבאר ההוראה מזה בעבודת האדם — בהמשך להמדובר לעיל (ע"פ המבואר בספרי חסידות וספרי מוסר, על יסוד דברי המדרש) שענין הפירות, שיש בהם טעם, קאי על לימוד התורה:

כאשר יהודי נמצא באהלה של תורה, תלמיד ישיבה, וכיו"ב — אין להסתפק בעובדת המצאו במוסד שבו לומדים תורה (כיון שמשלמים עבורו שכר לימוד), ולחשוב שבכך שייך הוא למין האילנות שעושים פירות, שהרי מישהו אחר במקומו הי' גם יושב ולומד, אע"פ שהוא מתעצל בלימודו או שאינו לומד; צריך לידע שאין זה מספיק, אלא הוא בעצמו צריך להיות אילן שעושה פירות — לימוד התורה — בפועל ממש.

— ידוע הפתגם שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אדמו"ר הזקן⁴³ (על יסוד תורת הבעש"ט⁴⁴ שמכל דבר יכולים ללמוד דרך בעבודת ה'), ש"גנב" אינו נקרא גנב ע"ש שהי' יכול לגנוב, אלא רק אם גונב בפועל ממש מכיסו או מביתו של חברו, וכמו כן "למדן" אינו מי שאילו הי' רוצה הי' יכול ללמוד, אלא צריך לישב וללמוד בפועל ממש, ואז נקרא הוא בשם "כפות תמרים".

לא מספיק שבמינו וסוגו יכול לגדול תלמיד חכם גדול, אלא ענין זה צריך להיות בו בעצמו.

יד. ובענין זה ישנו ה"כלל" — "לא יגעת ומצאת אל תאמין"⁴⁵.

כאשר מישהו רוצה להיות לומד תורה, למדן, בדרך של "לחם מן השמים"⁴⁶ ("עס זאל אַראָפּפּאַלן פּון הימל") — צריך לידע שדרך כזו בלימוד התורה לא קיימת. חייבים בפשטות לישב וללמוד בפועל ממש. ובאיזה אופן יכולים להצליח בלימוד התורה? — כמאמר המשנה⁴⁷: "כך היא דרכה של תורה .. חיי צער תחיי":

כאשר מישהו רוצה את שני הדברים: גם ללמוד תורה, וגם להנות מעוה"ז, ובמילא, כשרואה איזה דבר תענוג אצל מישהו אחר רוצה גם הוא בכך, באמרו, שאינו גרוע ממנו, ולאחרי שימלא את רצונו ותאוותו, יאמר את ה"ייה רצון .. ותן חלקנו בתורתך", וכיון שכבר עשה טובה להקב"ה וביקש שיצליח בתורה, יכול כבר לשכב לישון, ויתעורר משנתו "למדן" ... — אזי אומרים לו: לא זה הוא הסדר דתורה;

ואילך. וש"נ.

(43) שיחת שחהמ"ס תשי"ד ס"ח (סה"ש

(45) מגילה ו, ריש ע"ב.

תשי"ד ע' 26). וראה גם סה"ש תורת שלום ע'

(46) לשון הכתוב — בשלח טז, ד.

190.

(47) אבות פ"ו מ"ד.

(44) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג

"דרכה של תורה" הוא — "חיי צער תחי": כאשר יתנזר ("ער וועט זיך אָפּזאָגן") מדברים שרוצה וחושק בהם, וישקיע את הכח והחשק ואפילו את ה"תאוה" בלימוד התורה — אפילו באופן דשלא לשמה, שהרי "מתוך שלא לשמה בא לשמה"⁴⁸ — אזי יגדל להיות בן תורה, "כפות תמרים".

והיינו, שכאשר מתייגע בלימוד התורה, אזי יכול לתבוע אצל הקב"ה שיקיים את הבטחתו בתורה "יגעת ולא מצאת אל תאמין"⁴⁵, כי כאשר מתייגעים, בודאי מוצאים, ועד שגם כאשר ישנה יגיעה במקצת, זוכים להצלחה מרובה.

טו. וכדי להצליח עוד יותר — אזי העצה היא נתינת הצדקה. ובהקדמה — שהכוונה היא לא רק ליתן צדקה מממונו דוקא; צדקה צריכים ליתן מממונו ומכל אשר יש לו, וכיון שיש לו "זמן", צריך ליתן מעט מזמנו עבור זולתו, למלא חסרונו ברוחניות או בגשמיות. ועז"נ⁴⁹ "צדקה תרומם גוי", וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן⁵⁰ שע"י הצדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", והיינו, שבשעה אחת יצליח ללמוד מה שבדרך הטבע (ללא הצלחה) הי' צריך להשקיע אלף שעות!

אבל, שעה אחת זו מוכרח הוא להתנזר מכל שאר הענינים ולהשליך את עצמו ("אריינווארפן זיך") מתוך יגיעת נפש ויגיעת בשר בלימוד התורה, ואז יהי' לימודו בהצלחה גדולה, להבין היטב את הענין שלומד, ולכוין באמת לאמיתו.

וכאמור, ההתחלה צריכה להיות עי"ז שהוא בעצמו מתייגע בלימוד התורה (לאחרי קדימת ההתנזרות משאר הענינים), וכלימוד המוסר-השכל מזה שלא מספיק שהלולב הוא ממין שבדרך הטבע עושה פירות, אלא אין זה עצמו צריך ליתן "פריו בעתו"⁵¹, עד כמה שהדבר הוא ביכולתו, ולאחרי כן, הנה באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, שהקב"ה ישלם ויתן לו הצלחה כמה פעמים ככה.

טז. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"שחוק): פעם היו נוהגים בפורים לבחור "פורים רב", שהי' "רב" רק למשך סעודת פורים בלבד.

(48) פסחים נ, ב. וש"נ. וראה ה' ת"ת (50) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת שם (כרך ו) תתרכו, ב ואילך.
(49) משלי יד, לד.
(51) תהלים א, ג. וראה ע"ז יט, ריש ע"ב.

וכמו כן יכולים להתנהג עתה בנוגע להסוג ד"תלמידי ישיבה" — שגם אלה שהיו בעבר תלמידי ישיבה ונדמה להם שכבר גדלו מעל ומעבר ("אריבערגעוואקסן"), וכמו כן אלה שלא היו תלמידי ישיבה — ירשמו את עצמם למשך לילה זה בהסוג של "תלמידי ישיבה", עי"ז שילמדו פסוק חומש, משנה במשניות, שורה בתניא, ועי"ז יצליחם השי"ת על כל השנה כולה.

וכיון שזהו ה"יום-טוב" שלהם, של ה"לולב", שצריך להתנענע (כנ"ל סי"א) — בודאי יתנענעו לדרום ולצפון למזרח ולמערב ולמעלה ולמטה, והעיקר, שתהי' "אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

* * *

יז. מהענינים המיוחדים דשמחת בית השואבה — ש"לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה" (כנ"ל ס"ב).

ולבאר תוכן הענין בעבודת ה' — החידוש ד"אור בית השואבה" שהאיר בכל החצרות דירושלים, וכתוצאה מזה "אשה היתה בוררת חטים" — יש להקדים תחילה ענינה ומעלתה של ירושלים, כדלקמן.

יח. מהמעלות של ירושלים לגבי ארץ ישראל ועאכו"כ לגבי כל העולם כולו — כדאיתא במשנה⁵² "עשר קדושות הן וכו'" — ש"אין מלינין בה את המת"⁵³.

והענין בזה⁵⁴:

החילוק בין דבר חי לדבר שאינו חי (מת) הוא — לא בבשר הגשמי דהגוף, אלא בהנשמה שבו, שהגוף חי ע"י הנשמה שבתוכו, ובהסתלק הנשמה מן הגוף בטלה חיותו. אבל בבשר הגוף עצמו לא ניכר החילוק בין חי לאינו חי, שהרי, כשרואים מרחוק אדם שוכב, לא יכולים להבחין אם הוא (חי, אלא ש)ישן, או אינו חי רח"ל.

— במשך הזמן שלאחרי סילוק הנשמה בהכרח שיהי' שינוי גם בבשר הגוף, שנעשה חלישות בהרכבת וחיבור ד' היסודות שמהם נעשה הגוף, שהולכים ומתפרדים עד שחוזרים כל א' למקומו⁵⁵; אבל בתחילה,

54) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 117.
55) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ג.

52) כלים פ"א מ"ו.
53) ב"ק פב, ב — הובא ברמב"ם הל' יביב"ח פ"ז הי"ד (לענין עשר קדושות).
54) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 117.

לא רואים שינוי בבשר הגוף, כך שבבשר הגוף לא ניכר מה פעלה הנשמה שהיתה בתוכו.

אבל לאורך גיסא, התלבשות הנשמה בהגוף היא באופן שהגוף נעשה חי, כלומר, אין הכוונה שנשמת חיים נמצאת בתוך גוף מת, והגוף אינו אלא כמו קליפה שעל ידה פועלת הנשמה פעולתה בעולם, בדוגמת דבר טוב הנמצא בתוך תיבה ופועל פעולתו על ידה, אף שלא נעשה שום חיבור ביניהם, אלא התלבשות הנשמה בגוף היא בדוגמת שני דברים שמתחברים ומתאחדים יחדיו, כך שהנשמה שייכת גם לגשמיות, והגוף נעשה חי וקשור עם רוחניות; אלא שאין החיות ניכר בבשר הגוף, כאמור, שלא מבחינים אם הוא ישן או שאינו חי.

ודוגמתו ברוחניות — חיות דקדושה, כמ"ש⁵⁶ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם (שאו) חיים כולכם היום" — שיתכן מצב שאין החיות ניכר, ובמילא לא יודעים אם הוא דבר חי שיש בו נשמת חיים שפועלת קיומו, צמיחתו וגידולו.

ובענין זה מודגשת מעלתה של ירושלים לגבי ארץ ישראל והעולם כולו:

הטעם ש"אין מלינים בה את המת" בגשמיות, הוא, מפני שכן הוא ברוחניות — שירושלים אינה יכולה לסבול דבר שאין בו חיות, כך, שעוד לפני שיעבור מעת־לעת, ימצא הדבר (שאינן בו חיות) מעברה השני של ירושלים, מחוץ לחומה!

ונמצא, שיחודה של ירושלים הוא — שכל הנמצא בה הוא בודאי חי, שכן, הא גופא שדבר זה נמצא בירושלים מהוה הוכחה שהוא דבר חי, היינו, שהחיות הוא באופן שניכר בגלוי.

יט. וע"י עבודתם של בני ישראל נפעל כן בכל ארץ ישראל — שהחיות שבכל עניני קדושה ("ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים") יהי' ניכר ונרגש בגילוי:

אמרו חז"ל (בפסיקתא, ובארוכה בילקוט שמעוני⁵⁷) שלעתיד לבוא תתפשט ירושלים בכל ארץ ישראל, וארץ ישראל תתפשט בכל הארצות. וע"פ הידוע⁵⁸ שקושי הגלות ("וואַס אידן מאַטערן זיך אין גלות")

(56) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ספל"ד.
 (57) ראה ספרי דברים בתחלתו. פסיקתא
 (58) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 359 ואילך.

הוא (לא לשם עונש גרידא, אלא) מפני שעניני הגאולה אינם יכולים לבוא ללא יגיעה והכנה המתאימה — צריכה להיות העבודה בזמן הגלות באופן שנעשים ראויים לקבל את הקדושה של ארץ ישראל וירושלים.

וענין זה נעשה ע"י עבודתם של בני ישראל לעשות מכל הארצות ארץ ישראל — שגם בזמן הגלות, כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו", בהתגברות החושך שבעקבתא דמשיחא, מראים בני ישראל שאינם מתפעלים מהנסיונות, מההעלמות וההסתרים, ומאלה המלעיגים ש"אתם המעט מכל העמים"⁵⁹, אלא עומדים על עמדם לילך בדרך התורה והמצוה — שעי"ז "חיים כולכם היום" — כך, שבכל מקום שבאים אליו, בכל הארצות, מביאים עמהם תורה ומצוות, ועושים ממנו "ארץ ישראל"⁶⁰ — ארץ שעבר ודרך בה יהודי ("א שטיקל ערד וואָס אויף איר האָט געטראָטן אַ איד").

ועי"ז פועלים שירושלים תתפשט בכל ארץ ישראל — שבכל ארץ ישראל ניכר בגלוי החיות ד"ואתם הדבקים בה' אלקיכם".

וענין זה מרומז גם בכך ש"גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבני" . . . וכן הוא אומר⁶¹ כי רצו עבדיך את אבני ואת עפרה יחוננו"⁶² — שכאשר פעלו פעולתם לעשות "ארץ ישראל" בכל מקום בואם ובכל מקום שהשפעתם מגעת, נעשה עי"ז גם המעלה ד"ירושלים" — שהחיות ניכר בגלוי, שלכן היו יכולים לנשק את האבנים, כיון שניכר בגלוי שנעשו דבר חי ע"י נשמת אלקים חיים שהתאחדה עמהם, כאמור, שע"י הנשמה נעשה גם הגוף חי.

כ. ולאחרי הקדמה זו נבוא לבאר החידוש דאור בית השואבה — ש"לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה":

אור בית השואבה נעשה, כאמור, ע"י ה"ילדים מפרחי כהונה", שלקחו פתילות שנעשו מלבושי קדושה, והדליקום בשמן שהעלוהו מן הארץ — למעלה מגשמיות וחומריות — לגובה של חמשים אמה, שזוהי פעולה הכרוכה עם מסירת נפש, כי העלי' ע"ג סולם זקוף בגובה חמשים אמה עם כדי שמן של שלושים לוג, קשה יותר ממשא שתי יריכות של שור הגדול להעלותם על המזבח (כנ"ל ס"ב).

59) ואתחנן ז, ז.
60) ראה גם אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח א"א
61) תהלים קב, טו.
62) רמב"ם ה' מלכים פ"ה ה"י —
ע' תפ"ה (לקו"ש ח"י"ח ע' 404 הערה 48
מכתובות בסופה.
בשוה"ג).

וע"י פעולה זו נעשה אור גדול בכל ירושלים — שתתפשט בכל הארצות — ש"לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה".

כא. ופעולתו של אור גדול זה — ש"אשה היתה בוררת חטים": "חטים" — הם מאכל אדם, ולכאורה אין צורך לבוררם, שכן, בידעו שהם מאכל אדם, יכול הוא לאכלם כמו שאר בני האדם;

אמנם, כאשר כל ירושלים מאירה באור בית השואבה, אור של קדושה — אזי יכולים וצריכים להבחין ולברור גם את ה"חטים", הענינים שעד עתה היו חשובים אצלו כראויים למאכל אדם, האם הם אכן ראויים אליו, בהתאם למעמדו ומצבו עתה, בהיותו בירושלים (מקום שאינו סובל דבר שאין בו חיות) כפי שהיא מוארת באור בית השואבה!

דהנה, גם ב"מאכל בני אדם" גופא יש חילוקי דרגות: יש דברים שביחס לפלוני ראויים הם ללא כל חשש, ואעפ"כ אינם ראויים למי שנמצא בדרגא נעלית יותר. וע"ד שמצינו בגמרא⁶³ בנוגע לחילול השם: "היכי דמי חילול השם, אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר", אע"פ שאצל שאר בני אדם הרי זו הנהגה ע"ד הרגיל.

ומזה מובן גם בנוגע לאדם זה עצמו — שגם אם במעמדו ומצבו הקודם הי' יכול לאכול ה"חטים" ללא חשש ("ער האָט עס געקענט רואיק עסן"), הרי במעמדו ומצבו עתה, כשמאיר אור בית השואבה, צריך לחזור ולברור ה"חטים", לבחון האם אכן ראויים הם ומתאימים עבורו.

— מספרים⁶⁴ על א' החסידים של אדמו"ר הזקן⁶⁵, שאמרו עליו שאינו שייך לעבור עבירה מצד גאוה... שכן, כאשר היצה"ר בא אליו ואומר לו: "הער זיך איין מאָטיל" (שמע נא ר' מרדכי) — כך הי' שמו של החסיד הנ"ל — "עשה כך", נעמד הוא מלא קומתו וצועק: אני — חסיד של אדמו"ר הזקן, גביר, למדן ומשכיל — אעבור עבירה?! ... אין זה מתאים ("עס פאַסט ניט") עבורי!

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשם זקנו, שפעם בביקורו בקישינוב, ביקשו ממנו לומר חסידות — הי' זה בחודש תשרי⁶⁶ — ואמר מאמר

63) יומא פו, א.

הערה 195.

64) ראה בית רבי ח"א פכ"ו (עד, א).

65) ר' מרדכי מליעפלי.

וראה גם מכתב א' ניסן שנה זו (אג"ק ח"ח 231 ע' ש). ח"כ ע' קצא. תו"מ ח"ח ע' 21.

66) ראה גם ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 14 וע' 21.

חסידות שתוכנו מה "מתאים" ומה "לא מתאים" ("וואָס פּאַסט און וואָס פּאַסט ניט"), מה שמתאים לפלוני אינו מתאים לזולתו, והתחיל למנות מה מתאים ומה לא מתאים לחסיד, ליהודי שומר תומ"צ, וליהודי בכלל⁶⁷.

— האמת היא שכל יהודי הוא — במהותו — שומר תומ"צ, וכפתגם אדמו"ר הזקן⁶⁸: יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, אלא "יצרו הוא שתקפו" (כלשון הרמב"ם⁶⁹), וכאשר מסירים את ה"אונס" שמצד היצר, אזי מתגלה רצונו האמיתי, ואז יוכח שמצד גאווה בלבד אין לו שייכות לענין שהוא היפך התומ"צ, שכן, בהיותו בן בנו של אברהם יצחק ויעקב, שהי' נוכח במעמד הר סיני, ובשבילו נתן הקב"ה תורה וברא את העולם כולו (כמארז"ל⁷⁰ "כל אחד חייב לומר בשבילי נברא העולם") — איך מתאים לו להשפיל את עצמו לדבר פעוט ("אין אַזאַ קלייניקייט") למלאות תאוה, חשק ורצון שלו?! ... בודאי יש לו מספיק כח — שהרי עליו עומד כל העולם יחד עם כסא הכבוד ... — לעמוד בנסיון דהסתת היצה"ר, ולהשאר על עמדו בחזקת כשרות דכל בני ישראל (ש"כל ישראל בחזקת כשרות"⁷¹), לולי הרוח שטות ("אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות"⁷²).

וכאשר עומד בנסיון, ועד שפועל בעצמו שבכל מקום שנמצא — הן בחוץ לארץ, והן בארץ ישראל הגשמית — תהי' הנהגתו באופן המתאים ל"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁷³, אזי פועל גם שבכל ארץ ישראל מתפשטת ירושלים, וכפי שהיא מוארת באור בית השואבה, ואז חוזר ובורר עוה"פ את ה"חטים" — כל הענינים שהוכנו עבורו — האם הם אכן ראויים עבורו לאחרי שנתעלה במדרגתו להיות מבורר ומזוכך טהור וקדוש יותר מכמו שהי' אתמול.

וכאשר ברירת החטים נעשית לאור בית השואבה — אור שהאירו במקדש מתוך מסירת־נפש — בודאי נעשית בהצלחה.

כב. עפ"ז יש לבאר גם המשך דברי הגמרא לאחרי המאמר "מי שלא ראה שמתת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" — "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם":

67) ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 140.
 68) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' 144.
 69) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.
 70) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).
 71) סוטה ג, רע"א.
 72) עקב יא, יב.
 73) עקב יא, יב.
 68) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' 144.
 שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע'
 תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

כאשר מאירים את ירושלים כולה באור בית השואבה — שמבלי הבט על חשכת הלילה, מדליקים אור של קדושה מתוך מסירת נפש, מרץ ו"שטורעם" של ה"ילדים מפרחי כהונה",

ולאח"ז "חסידים ואנשי מעשה . . מרקדין לפניהם באבוקות של אור שבידיהן ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות", "אשרי מי שלא חטא", ומוסיפים שגם "מי שחטא" אין לו להתיירא, כי "לא ידח ממנו נדח"⁷⁴, ובודאי ש"ישוב", ואז, "וימחול לו", ויחזור להתאגד עם כל שאר בני ישראל, "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם" —

הרי זו ההכנה לכך שרואים את "ירושלים בתפארתה" שהיא "כרך נחמד" שאין נחמד ויפה ממנו — "יפה נוף משוש כל הארץ"⁷⁵, ואלו לוטשים עינים ("אויף איר פאַרקוקט מען זיך") מכל העולם כולו, וכתוצאה מזה נעשה "והלכו גוים לאורך"⁷⁶ (כי, כאשר ירושלים הולכת "לאור הוי", אזי "והלכו גוים לאורך"), שזהו תוכן הענין שירושלים מתפשטת בכל ארץ ישראל, וארץ ישראל מתפשטת בכל הארצות.

* * *

כג. בנוגע לסכך הסוכה — "שעיקר הסוכה ע"ש הסכך" ו"ע"ש הסכך קרוי סוכה"⁷⁷, אלא שכדי שיקרא בשם סכך צריך שיהיו תחתיו לכל-הפחות שני דפנות וטפח⁷⁸, או כפי שנוהגים עתה שיהיו ד' מחיצות שלמות⁷⁹ — ישנו תנאי שצריך להיות "דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ"⁸⁰, כפי שלמדים מזה שהסכך צריך להיות מ"פסולת גורן ויקב"⁸¹.

ויש לברר מהות התנאים שנאמרו בסכך הסוכה⁸² — אם העיקר הוא שלא יהיו דברים הפוסלים את הסוכה (דבר המקבל טומאה או דבר שאין גידולו מן הארץ), או שצריך גם שיהיו דברים המכשירים את הסוכה (דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ). ובסגנון השייך לעבודת האדם: האם העיקר הוא "סור מרע", שלילת הדברים הפוסלים, או שצריך להיות גם "עשה טוב", פעולות חיוביות.

---

74) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה ה' ת"ת	79) ספר המנהגים חב"ד ע' 65.
לאדה"ז שבהערה 20. תניא ספ"ט.	80) שם יא, א (במשנה).
75) תהלים מח, ג.	81) שם, סע"ב ואילך (וראה גם פרש"י
76) ישע"י ס, ג.	שם ט, ב).
77) פרש"י (ד"ה ושחמתה) ותוס' (ד"ה	82) ראה מרחשת ח"א סי"ז. הובא
כ) — סוכה ב, א.	ב"המועדים בהלכה" (לרש"י זעווין) ע' צא.
78) שם ו, ב. וש"נ.	

כלומר: כאשר ישנו דבר שאין בו הדברים שפוסלים את הסכך, ולאידך, אין בו גם הצדדים החיוביים שמכשירים את הסכך — האם גם אז הסוכה כשרה.

איך יתכן מציאות של סכך כזה? — הנה בספרי האחרונים נתבארה "מציאות" כזו — בדין "לבוד": אם יש בסכך אויר פחות משלשה טפחים — אינו פוסל את הסוכה, כיון שהלכה למשה מסיני שפחות משלשה טפחים כלבוד דמי⁸³, ונחשב כסתום. אמנם, בהלכה למשה מסיני לא נתפרש באיזה מין סתום אויר זה. ונמצא, שמקום האויר מסוכך (סתום) לא בסכך פסול (שהרי אין בו דברים הפוסלים את הסכך) ולא בסכך כשר (שהרי גם דברים המכשירים את הסכך אין בו)⁸⁴.

ועפ"ז נשאלת השאלה האם יכולים לישוב תחת האויר שנחשב לסתום מדין לבוד, או שצריכים לישוב תחת הסכך עצמו.

ומביאים רא"י מדברי רש"י⁸⁵ ש"אויר פחות משלשה טפחים מצטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישנים תחתיו", היינו, שאי אפשר לצאת י"ח מצות סוכה כשיושבים תחת המקום שנחשב כסתום מצד ההלכה למשה מסיני ד"לבוד", אלא צריך לישוב תחת סכך כזה שנוסף לכך שאין בו דבר הפוסל (שלילת הפסול בלבד), יש בו גם החיוב של דבר המכשיר, היינו, סכך שנעשה מפסולת גורן ויקב, שהוא דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ דוקא.

כד. ויש לבאר ההוראה מזה בעבודת ה':

ובהקדם מה ששמעתי מאמו"ר ז"ל שמצות סוכה רומזת על שלימות הקיום דרמ"ח מצוות עשה (רמ"ח פיקודין דמלכא⁸⁶) — שעל ידם נעשה איש הישראלי ועל ידו גם העולם כולו משכן לו ית' — באופן דלא תוסף ולא תגרע⁸⁷, כמרומז במ"ש⁸⁸ "וסוכה תהי' גו' למחסה ולמסתור מזרם וממטר", זר"ם הוא א' פחות מרמ"ח, ומט"ר הוא א' יותר מרמ"ח, וה"סוכה" היא "למחסה ולמסתור מזרם (לא תגרע) וממטר" (לא תוסיף)⁸⁹.

(87) ואתחנן ד, ב. ראה יג, א (וראה לקו"ש חט"ו ע' 138 הערה 8).

(88) ישע"י ד, ו.

(89) ראה גם "רשימות" חוברת קטו ע'

(83) עירובין ד, א"ב.

(84) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 61.

(85) סוכה יט, סע"א.

(86) ראה זח"א קע, ב. תקו"ז ת"ל (עד),

והענין בזה — שכדי שתהי' העבודה דקיום המצוות באופן דלא תוסף ולא תגרע, לא מספיק לילך בדרך השכל בלבד, שזוהי העבודה שמצד כחות פנימיים, אלא צריך להיות גם כח המקיף, שזוהו"ע הסוכה שמקיפה את כל האדם, מרגליו ועד ראשו, וגם שולחנו⁹⁰, והיינו, שלוקחים אלקות מצד המקיף שלמעלה משכל האדם, ואז יכולים להיות בטוחים שיהי' קיום המצוות באופן דלא תגרע (שלילת זר"ם) ולא תוסף (שלילת מט"ר).

ועל זה באה ההוראה שכדי שה"סוכה" תהי' כשרה, צריך להיות "סכך" שיש בו גם הדברים החיוביים המכשירים אותו (נוסף לכך שאין בו דברים שליליים):

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹¹ שהענין ד"בדרך ממילא" אינו דרך עבודה אצל חסידים, אלא תובעים — כיון שבכחו של כל אחד — שכל הענינים יהיו בכחו וביגיעתו, ולא מפני שלהיותו "בר אוריין" או "בר אבהן"⁹², הרי בדרך ממילא מופרכים אצלו ענינים בלתי-רצויים שאינו שייך אליהם, ועד"ז בנוגע לענינים טובים שנעשים אצלו בדרך ממילא באופן ד"מצות אנשים מלומדה"⁹³ — שכן, כאשר עבודתו נעשית בדרך ממילא, הרי זה בדוגמת הסכך שאין בו אמנם דברים הפוסלים, אבל אין בו גם דברים חיוביים המכשירים את הסכך, שדוגמתם בעבודה הו"ע היגיעה בכח עצמו.

ויתירה מזה: לא זו בלבד שאין להסתפק בהענינים שישנם אצלו בדרך ממילא מפני שקיבל מאבות קדושים או ממלמדים כו', אלא כן הוא גם בנוגע לענינים שהגיע אליהם ע"י עבודתו ויגיעתו, שעבד והתייגע וניהל מלחמה עד שניצח בה, אבל, כל זה הי' בעבר, אתמול, או אפילו שעה קלה לפני"ז, ואילו עכשיו (לאחרי שכבר ניצח במלחמה) אינו צריך לעבוד ולהתייגע על ענין זה, כיון שכבר ישנו אצלו מן המוכן, בדרך ממילא.

וכמבואר בתניא⁹⁴ בביאור דברי הגמרא⁹⁵ אודות החילוק בין "עובד אלקים" ל"אשר לא עבדו"⁹⁶, ע"פ ה"משל משוק של חמרים שנשכרים

(93) ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג),

(ב). ובכ"מ.

(94) פט"ו.

(95) חגיגה ט, ב.

(96) מלאכי ג, יח.

(90) ראה סוכה כח, א (במשנה). רמב"ם

הלי' סוכה פ"ו ה"ח. טושו"ע או"ח סוסתרל"ד.

(91) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. וראה

גם סה"ש תש"ב ע' 119.

(92) מנחות נג, א. וש"נ.

לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי לפי שהוא יותר מרגילותם", ודוגמתו בנמשל, שאע"פ שגם עבודה שהיא בדוגמת הילוך של "עשר פרסי" יש בה יגיעה, מ"מ, לאחר שנעשית הרגילות בכך, שוב אינו נקרא בשם "עובד אלקים", "עובד לשון הוה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם היצה"ר כו";

— בעבר ניהל אמנם מלחמה על ענין זה וניצח במלחמה, אבל עכשיו הרי זה אצלו מן המוכן. מצבו בהוה הוא כמשל אדם הפרש לגימלאות ("רעטייערט"), ויושב בחנותו וגוזר תלושים ("קופאָנ'ס"), ואינו יודע מה לעשות עם עצמו, וכיצד להעביר את כ"ד השעות של המעל"ע שחננו השי"ת...

כדי להקרא "עובד אלקים" צריך שגם עכשיו תהי' אצלו יגיעה ומלחמה, ולולי זאת, הרי לא זו בלבד שחסרה אצלו מעלה, אלא עוד זאת, שיש אצלו חסרון — שנקרא בכתוב בשם "לא עבדו"! וכל זה למה — לא בגלל שיש אצלו ענינים שליליים (דברים הפוסלים את הסכך), אלא בגלל שאין אצלו צד החיוב (להכשיר הסכך) — שזהו ענין היגיעה והמלחמה, כיון שעוסק רק בהענינים שכבר פעל בעצמו ("ער האָט זיי דורכגעטאָן") בעבר, וישנם אצלו מן המוכן, כך שאינו צריך להתייגע עליהם, ויכול לעשותם גם במצב של שינה... לפי שנעשים אצלו בדרך ממיילא.

הנהגה שהיא בדרך ממיילא — אינה סדר אצל "חסידים ואנשי מעשה" שהיו חוגגים שמחת בית השואבה, שממנה לוקחים שמחה על כל השנה כולה, ועל ידה מבטלים את הגדרים⁹⁷, העלמות והסתרים, כדי שיוכלו לעבוד עבודתם כדבעי, מתוך שמחה, במשך כל השנה כולה;

סדר העבודה אצל "חסידים" הוא באופן של יגיעה ומלחמה דוקא. כל חסיד הוא אמנם "חסיד מעיקרו" (כדברי רש"י⁹⁸), היינו, שאינו שייך לעבירות וענינים לא טובים, אבל, אין זה באופן ששייך לסוג ד"אשר לא עבדו", שעושה רק הענינים שבאים אצלו בדרך ממילא, ללא יגיעה, אלא הוא "עובד אלקים", היינו, שבכל זמן ובכל מקום עובד עבודתו מתוך יגיעת נפש ויגיעת בשר.

וכאשר עבודתו היא באופן של יגיעה — הרי זה בדוגמת התנאי החיובי שעל ידו נעשית הסוכה (שענינה "למחסה מזרם וממטר") כשרה, וילך לבטח דרכו לעבודת המלחמה, וינצח במלחמה.

97) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

כה. וענין זה מודגש גם בנוגע לר' המינים:

איתא בתיקוני זהר⁹⁸: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' . . מאני קרבא בימינא נטלין לון, ובאלין מאני קרבא ישראל רשימין דנצחין דינא. מתל למלכא דהוה ל' דינא וקרבא בשבעין אומין, ולא הוה ידעין מאן נצח דינא, ושאלין ל' מאן נצח דינא, אמר, תסתכלון באלין דרשימין במאני קרבא בידייהו ותנדעון מאן נצח דינא".

— במדרש⁹⁹ איתא "במה שישראל יוצאין . . ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין דישראל אינון נצוחי"א", היינו, שד' המינים מורים על ענין הנצחון; אבל בתקו"ז מוסיף ומדגיש שד' המינים הם "מאני קרבא", דהיינו כלי מלחמה.

והיינו, שכדי לנצח את היצה"ר, אי אפשר להסתפק בכך שיעמוד באותו מצב שבו עמד אתמול, אף שגם אתמול הי' צדיק גמור (אפילו צדיק גמור כדרישת התניא), אלא גם היום צריך ליטול "מאני קרבא" ולצאת למלחמה; וכאשר נוטל בידו "מאני קרבא" — הרי זה סימן שהוא המנצח.

וזהו גם מ"ש בהמשך הענין בתיקוני זהר "כתיב¹⁰⁰ אמרתי אעלה בתמר, א' אתרוג, ע' ערבה, ל' לולב, ה' הדס" — שכאשר הולכים עם "מאני קרבא" ומנצחים במלחמה, הרי זה פועל שממשיכים ומוסיפים לצאת ולעלות למלחמה ומנצחים גם בה, כפי שרואים בטבע בני אדם שכאשר עוברים מלחמה פעם אחת בהצלחה, אזי מקבלים תוספת אומץ ("קוראזש") ותוקף שלא להתפעל ממלחמה נוספת, גם אם המלחמה השני' קשה הרבה יותר.

כו. ועוד זאת — שהיציאה למלחמה עם "מאני קרבא" היא מתוך

שמחה:

איתא בגמרא¹⁰¹ — בהמשך הסוגיא אודות שמחת בית השואבה — "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצה"ר . . צדיקים נדמה להם כהר גבוה . . צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה". ואעפ"כ, יוצאים למלחמה, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰² שאיש-חיל ("אָ סאַלדאַט") שהולך למלחמה, הולך הוא מתוך ניגון של שמחה, ולא להיפך ח"ו.

(101) סוכה נב, א.

(102) ראה ספר השיחות תשי"ז ע' 122.

וש"נ.

(98) תי"ג (כט, א).

(99) ויק"ר פ"ל, ב.

(100) שה"ש ז, ט.

וההתחלת היציאה למלחמה מתוך שמחה היא בהתחלת השנה — בחג הסוכות — שבו חוגגים שמחת בית השואבה בד בבד עם קיום מצות ד' המינים, שהם "מאני קרבא".

וכאמור, שלא מסתפקים בכך שעומדים במעמד ומצב של "סור מרע" (בדוגמת שלילת הענינים הבלתי-רצויים הפוסלים את סכך הסוכה), אלא עוסקים בעניני העבודה ד"עשה טוב" (בדוגמת הענינים החיוביים המכשירים את סכך הסוכה), ובאופן שלא נשארים במעמד ומצב שלפנ"ז, ככל שתגדל מעלתו, אלא מוסיפים לילך בעילוי אחר עילוי — כהציווי "והלכת בדרכיו"¹⁰³ (שכמה ראשונים מונים זאת למצות-עשה¹⁰⁴), וכיון שא' מדרכיו של הקב"ה הוא היותו בלי גבול, למעלה מעלה עד אין קץ, מתנהג גם הנברא באופן כזה, היינו, שאף שמצד עצמו הרי הוא מוגבל, מ"מ, כאשר הולך בדרכי השם, אזי ממשיך לילך בתמידות, ואינו נשאר לעמוד על עמדו, והיינו, שאף שגם אתמול הי' במצב נעלה, רצונו היום ומחר להתעלות עוד יותר.

ואז מצליח בעבודתו, ונעשה "דין נצח" — הן בהמלחמה עם הע' אומין, והן בהמלחמה עם "הגוי אשר בקרבך"¹⁰⁵, ועי"ז נעשה תוספת אומץ ותוספת הצלחה בלימוד התורה וקיום המצוות על כל השנה כולה. [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיזדרזו לומר לחיים וינגנו ניגון ("אָדער זאָגט לחיים אָדער זאָגט אַ ניגון"), ואם לאו, ימשיך בדבריו...].

* * *

כז. בדברי המשנה אודות "אור בית השואבה" שנעשה ע"י שמן ופתילות — הנה בנוגע ל"שמן", לא נתפרש סוג ואיכות השמן, אלא רק כמות השמן ("כדים של שמן של מאה ועשרים לוג"); אבל בנוגע ל"פתילות" — נתפרש במשנה שנעשו (מבגדי כהונה, ובהם גופא) "מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן".

והקשו התוספות:² "תימה דלא חשיב נמי כתונת". ובתויו"ט מוסיף על קושיית התוספות: "ולי קשה גם מצנפת".

והקושיא מתחזקת יותר ע"פ הסוגיא במסכת שבת¹⁰⁶: "מבלאי

קובץ מכתבים לתהלים אהלי יוסף יצחק ע'

218. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' עד. שם

ע' ג.

(106) כא, סע"א.

(103) תבוא כח, ט.

(104) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ח. ועוד.

(105) ראה שבת קה, ב. תו"א בראשית ב,

ב. לקו"ת תבוא מב, ב. דרושי שמע"צ צ, ד.

מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין (אור בית השואבה) .. (ומיד לאח"ז) בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש" — דכיון שב' המימרות הובאו בחדא מחתא, בולט יותר השינוי ביניהם, שבנוגע לפתילות דהמנורה נאמר "בגדי כהונה" סתם, ואילו בנוגע לפתילות דאור בית השואבה נתפרשו מכנסים ואבנט דוקא, ועכצ"ל, שאין זה באופן ד"תנא ושייר", אלא שאור בית השואבה צריך להיות מפתילות שנעשו מ"מכנסי כהנים ומהמיניהן" דוקא.

— ע"פ נגלה אכן קשה: מאי שנא בלאי מכנסים ואבנט מבלאי כתונת ומצנפת?! ולעת-עתה לא מצאתי בספרי נגלה תירוץ מחזור על זה.

כח. ויש לבאר ענין זה ע"פ חסידות ומוסר:

ובהקדים הידוע חומר הענין הקשור עם החטא הראשון (הקשור גם עם דור הפלגה)¹⁰⁷ שזוהי גם הסיבה לאריכות הגלות¹⁰⁸ (החל מגלות מצרים¹⁰⁷ שהיא השורש לכל הגלויות¹⁰⁹) — שכל זה קשור עם הענין דשמירת אות ברית קודש, שעל זה נאמר בזהר¹¹⁰ ש"כל מאן דנטר האי ברית .. זכה דאיכרי צדיק", ובזה תלוי' ביאת משיח, וכל זמן שעדיין לא בא, ה"ז סימן שעדיין לא נתתקן ענין זה.

— מעולם לא שמעתי, לא אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ולא אצל שאר הרביים, שידברו אודות ענין זה ברבים, ובמילא, אין גם רצוני לעשות כן; אלא, שבנוגע לצד הטוב שבזה (כדלקמן), שאני.

ונקודת הדברים — שצריכים לדעת שהשמחה הראשונה שבאה לאחרי הכפרה דיוהכ"פ (שמחת בית השואבה) קשורה עם "בלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן" שעושים מהם פתילות שמדליקין אותם בבית המקדש: ענינו של אבנט (המיניהן) — שלא יהא לבו רואה את הערוה¹¹¹, ועל ידו נעשים גם המכנסים — "מכנסיהן של כהנים", בגדי קודש. וזוהי ההוראה ש"מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן מהן היו

108) ראה לקו"ת להאריז"ל ישעי' נט, כ. וראה גם תו"מ ח"א ס"ע 144. וש"נ.
109) ראה ב"ר פט"ז, ד.
110) ח"א נט, ב. וראה גם אוה"ת נח סב, סע"א (שנח תיקן חטא אדה"ר בענין זה).
111) ראה שר"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"ב. סצ"א ס"ב.

107) ראה שער הפסוקים מקץ מא, נה. וש"נ (שבדור הפלגה — ולאח"ז גם בדור שהיו בשעבוד מצרים — נתגלגלו ניצוצי נשמות קדושות שהוציא אדם הראשון ע"י הוצאת קרי לבטלה במשך ק"ל שנה, עד לידת שח).
108) ראה שער הפסוקים מקץ מא, נה. וש"נ (שבדור הפלגה — ולאח"ז גם בדור שהיו בשעבוד מצרים — נתגלגלו ניצוצי נשמות קדושות שהוציא אדם הראשון ע"י הוצאת קרי לבטלה במשך ק"ל שנה, עד לידת שח).

מפקיעין ובהן היו מדליקין" — שגם לאחר משך זמן רב, לאחר שכבר בלו ("מבלאי כו"), צריכים הם (האבנט, ועל ידו גם המכנסיים) להשאר במעמד ומצב של קדושה, עד כדי כך, שגם מה"מכנסיים" יכולים לעשות פתילות שמאירים אור בבית-המקדש ובירושלים כולה!

כט. וזהו גם המענה לאלה שמתאוננים שאינם רואים הצלחה בלימודם ובתפלתם, "מ'לערנט און מ'זעט ניט אין דערויף קיין הצלחה, מ'דאוונט און מ'זעט ניט אין דערויף קיין הצלחה":

תורה — היא בדוגמת בית המקדש, עליו נאמר¹¹² "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כמובן ממארו¹¹³ "מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה" (כפי שהאריך הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות¹¹⁴). — לא יפלא איפוא למה לא נדלק אור ("פארוואַס צינדט זיך ניט אָן קיין ליכטיקייט"), כאשר ה"מכנסיים" וה"אבנט" הם שלא כדבעי!...

ועד"ז בנוגע לתפלה, שכיון שענינה "דע לפני מי אתה עומד"¹¹⁵, מקום שעליו נאמר¹¹⁶ "לא יגורך רע", היינו, שאין שם מקום לענין דהיפך הטהרה — לא יפלא איפוא שלא רואים הצלחה בתפלה, כל זמן שלא יכולים להדליק ולהאיר ה"מכנסיים" וה"אבנט"!...

ל. ולהעיר¹¹⁷:

הטעם שלא האריכו בענין זה בספרי חסידות,

— למרות שבספר התניא¹¹⁸ מאיים ש"חמור .. וגדול עונו .. במאד מאד" שלא בערך לגבי שאר ענינים, ומבאר שהתיקון לזה אינו אלא "בתשובה נכונה ובכוונה עצומה בקריאת שמע שעל המטה". אבל, גם כאן מדבר בזה במספר שורות בלבד, וכן שורות ספורות בפרקים שלאח"ז¹¹⁹ (שזהו ענין שמפסיק ומונע מתשובה, לימוד התורה וקיום המצוות), ובזה יוצא י"ח —

הוא מפני ששיטת תורת החסידות היא, שיהודים יעסקו בענינים

סע"ג. וש"נ.

(117) בהבא לקמן — ראה גם מכתב ח' אייר שנה זו (אג"ק ח"ט ע' כד ואילך).

(118) ספ"ז.

(119) ראה פכ"ט (לו, ב). פמ"ב (נט), סע"ב). אגה"ת רפ"ד.

(112) תרומה כה, ח.

(113) ברכות ח, א.

(114) ד"ה אח"כ.

(115) ראה ברכות כח, ב. רמב"ם הל'

תפלה פ"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח.

(116) תהלים ה, ה. וראה לקר"ת במדבר ג,

של אור, והעסק בענינים של אור יוציא אותם ("ארויסשלעפן") בדרך ממילא שלא יהיו שייכים להיפך האור;

אבל זאת צריכים לדעת, שזהו ענין שבו תלוי מעמדו ומצבו בלימוד התורה, בקיום המצוות ובעבודת התפלה, ולא עוד אלא שבזה תלוי יציאת כל בני ישראל מהגלות.

והתיקון לזה הוא בידו ובכחו ויכלתו של כל אחד ואחד, שבשעתא חדא וברגעא חדא יכול לעשות (לא רק תשובה סתם, אלא) "תשובה .. עצומה" שתעבירונו מן הקצה אל הקצה, עד כדי כך שיוכל להזדיק ולהאיר (לא רק מ"בגדי כהונה" סתם, אלא דוקא) — כיתרון האור מן החושך¹²⁰ — מ"מכנסי כהנים והמייניהן".

ומהעצות לזה — הזהירות בטבילת עזרא (לכל הפחות), וכן הזהירות בברית הלשון, שמסייעת לשמירת הברית¹²¹.

ועוד ענין עיקרי בזה — שלילת הענין דמרה-שחורה¹²², שלא זו בלבד שאינו מסייע, אלא אדרבה, מקלקל יותר, כי אם עבודה בשמחה דוקא, וכמבואר באגה"ת¹²³ ש"מ"ש¹²⁴ וחטאתי נגדי תמיד, אין המכוון להיות תמיד עצב .. דהא כתיב בתרי"ו¹²⁵ תשמיעני ששון ושמחה .. אלא נגדי דייקא .. מרחוק .. והמכוון רק .. שיהי' לזכרון בין עיניו שחטא כו", אבל באופן שאין זה מבלבל לשמחה של מצוה ושמחה של תורה.

ועי"ז מתקנים את העבר, ומכאן ולהבא הולכת ומתמעטת השייכות לענינים אלה, כך שחוסכים את הדיבור בזה, ואפילו את המחשבה בזה, שהיא גרועה יותר מן הדיבור, כך שצריך להיות היסח הדעת מכללות הענין — כולל גם מתיקון הענין — לפי שעה,

ולאחרי התיקון — מדליקים את המנורות של בית השואבה בפתילות שנעשים מ"מכנסי כהנים והמייניהן", כיון שנמצא במעמד ומצב שאין לבו רואה את הערוה כו'; וכיון שכבר נתבטל הענין הבלתי-רצוי שמביא אדה"ז בתניא¹²⁶ מספר חסידים¹²⁷ — אזי יכול לעבוד עבודתו להקב"ה (להתפלל, ללמוד תורה ולקיים מצוות) מתוך שמחה אמיתית.

* * *

ואילך)).	(120) קהלת ב, יג.
(123) ספי"א.	(121) ראה אג"ק ח"ב ע' שמה. וש"נ.
(124) תהלים נא, ה.	(122) כפי שמבאר אדמו"ר הזקן באגרת
(125) שם, יו"ד.	או תורה ד"ה סור מרע ועשה טוב, וכבר
(126) פמ"ב שם.	נדפסו הדברים (ב"מאה שערים" כא א ואילך
(127) סי' לה.	(ולאח"ז גם במאמרי אדה"ז כתובים ע' כז

לא. הפלא הכי גדול שמצינו בשמחת בית השואבה הוא — מאמרו של ר' יהושע בן חנניא³⁴: "כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה וכו' משם לתמיד של בין הערביים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה". ופריך בגמרא: "איני, והאמר רבי יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר",

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר:) הגמרא היתה יכולה לומר מיד "ישן לאלתר", ואעפ"כ, מדייקת להקדים "מלקין אותו"... ובכל אופן, ה"ז קושיא בנוגע לשמחת בית השואבה, שאי אפשר שלא לישן אפילו שלשה ימים —

ומשני: "אלא הכי קאמר לא טעמנו טעם שינה, דהווי מנמנמי אכתפא דהרדי".

כלומר, בכחה של שמחת בית השואבה לפעול שבמשך כל שבעת ימי חג הסוכות לא תהי' מציאות ד"טעם שינה", כי אם באופן ד"מנמנמי אכתפא דהרדי".

לב. וביאור הלימוד וההוראה בעבודת ה':

בנוגע לשינה — מבואר בחסידות (ורואים גם במוחש) שהיא סתירה וניגוד לענין השכל, ואינה סתירה לאברי העיכול, למשל, שפועלים פעולתם גם בעת השינה¹²⁸, ואפילו לא לכת הדמיון (כח המדמה), שפעולתו בעת השינה דוקא¹²⁹, שכן, בשעה שהאדם ער, ישנה הפעולה של כח השכל שמנהיג את האדם בדרך הנכונה, ומגביל ומגדיר את כח המדמה שלא ירד מן הדרך הנכונה, משא"כ בעת השינה, שכל השכל אינו פועל פעולתו, אזי מתגבר כח המדמה, עד שיכול לחבר שני הפכים בבת אחת.

ודוגמתו בעבודת ה' — בדוגמא שלמעלה, דכתיב¹³⁰ "עורה למה תישן הוי'", שכאשר הוא ית' "ער" כביכול, אזי נראית מעלתם של ישראל כפי שהם ברום המעלה, ואילו הצד שלעו"ז הוא בשפל המצב, ועד"ז בנוגע לבני ישראל, שכאשר אינם במעמד ומצב ד"אני ישנה (בגלותא, ורק) ולבי ער"¹³¹, אלא כל מציאותם היא במעמד ומצב ד"ער", אזי כללות

(130) תהלים מד, כד. וראה תו"א מקץ

לה, א.

(131) שה"ש ה, ב. וראה זח"ג צה, א.

(128) ראה תו"א לך לך יב, ג.

(129) ראה תו"א וישב כח, ג. ובכ"מ.

עבודתם בקיום התומ"צ היא בשלימות, כיון שהמוחין שבראש פועלים פעולתם — החל מהענין ד"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה"¹³², שמתבונן ורואה במציאות הבריאה את הקב"ה, ובמילא, לא שייך שמציאות הבריאה תעביר אותו מן הדרך הנכונה.

— האפשרות להסית יהודי לענין בלתי-רצוי אינה אלא מבחוץ הימנו, שכן, מצד עצמו רוצה כל יהודי לקיים רצון ה'¹³³, אלא ישנם ענינים שאינם שלו, שלכן נקראים בשם "סטרא אחרא", להיותם מצדו האחר של יהודי, שנטפלים אליו ("זיי טשעפען זיך צו אים") ורוצים להעבירו מן הדרך הנכונה;

אמנם, כששכלו ער ומתבונן כו', אין שום דבר יכול לבלבלו מעבודת ה', ולא עוד אלא שמנצל את הדבר המבלבל גופא לתוספת כח והתאמצות יתירה בעבודת ה' — כהדוגמא שהובאה באגה"ק¹³⁴ מצוואת הריב"ש¹³⁵: "כגון נכרי¹³⁶ המדבר ומבלבלו בתפלתו", שמתבונן "מה זאת עשה ה' לו, אין זאת כ"א כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו .. מענין זה עצמו כשישים אל לבו ויתבונן ענין ירידת השכינה כביכול .. בבחי' גלות .. כדיבור נכרי¹³⁶ זה המדבר דברים המבלבלים עבודת ה' כו"¹³⁷.

לג. ויש להוסיף דוגמא לזה — בנוגע לענין ד"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" גופא:

חסידים מספרים¹³⁸ שפעם בזמן הצמח-צדק גזר ניקאלאי — בין שאר הגזירות — שלא יחבשו כובע עגול (כמו "צארמולקע" גבוהה), אלא כובע בעל מצחי' (הנקרא "דאָשיק" או "קאָזיראַק") שבולטת מלפנים. ואמרו, שזוהי גזירה מצד הקליפה, שרצונה להעלים ולהסתיר על הענין ד"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", שכן, המצחי' מונעת לשאת את העיניים ולראות את השמים.

— אינני יודע אם ניקאלאי ידע אז אודות חסידים, אינני יודע אם מאורע זה הי' קודם הרדיפות או לאחרי הרדיפות וכו', אבל בכל אופן,

(137) שהרי "בשעה זו ממש .. מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחייבו ומקיימו . . כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד . . לא יכול לדבר מאומה" (כמ"ש לעיל מיני' באגה"ק הנ"ל (קלח, ב)).
(138) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ס"ע תנג, ובהנסמן שם.

(132) ישעי' מ, כו.
(133) ראה לעיל סכ"א. וש"נ.
(134) סכ"ה (קמא, א).
(135) סי' קכ.
(136) בתניא שם: "עו"ג", והוא מהשינויים שנעשו מיראת הצענוור, וצ"ל: "נכרי".

אצל חסידים לא הי' ספק שזהו העלם והסתר על הענין ד"שאו מרום עיניכם", ובמילא ידעו שצריכים להלחם נגד זה. —

מה עשו חסידים — בהיותם פקחים ("חסידים זיינען דאָך קלוגע") — חבשו את הכובע כשהמצחי' מכוונת לצד העורף...

ותוכן הסיפור, שבהפיכת המצחי' לצד העורף — במקום ללחום נגד המצחי' עצמה, להסירה מהכובע, ולישב במאסר בשביל זה — הראו חסידים שיכולים לנצל את ההעלם וההסתר גופא, שבמקום להסתיר על הקדושה ח"ו, יסתיר על הענינים שבבחי' אחריים דקדושה, "כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאור"¹³⁹, שהם הענינים דלעו"ז, ואילו בצד הפנים נשאר מקום פנוי בשביל "שאו מרום עיניכם (ובמילא) וראו מי ברא אלה".

וזוהי הנקודה היסודית בהדרך שיסד הבעש"ט לכל בני ישראל, כפי שנתפרשה בארוכה ע"י נשיאי חב"ד, ותוכן הדברים בנקודה אחת — שאצל יהודי צ"ל מונח ש"כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה .. לצוות לזה"¹⁴⁰, ו"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי"¹⁴¹, ובמילא, יודע הוא בוודאות ללא כל ספק, שכל מאורע בעולם, הוא, באחד משתי פנים: סיוע לקדושה, או סתירה לקדושה שצריך להפכה לסיוע לקדושה (כדברי אדה"ז באגה"ק הנ"ל)¹⁴².

אלא, שצריך לידע שדברים אלה מכוונים אליו בנוגע לפועל ממש ("דאָס מיינט מען אים אין פועל ממש")! ... — אין זה רק ענין טוב ויפה שכתוב בספרים, ושייך בשביל השני או השלישי, ובשביל א' שנמצא "מעבר לים", אלא, ענין זה "לא נברא אלא בשביל זה" — בשבילו, ובמילא, כל מאורע שקורה לו ביום זה, לפני חצי שעה ולפני רגע אחד, צריך לנצל לסיוע בעבודת ה', ובראותו ענין של העלם והסתר, עליו להפכו, כאמור, להפוך את המצחי' לצד העורף, ואילו מצד הפנים יהי' אצלו "שאו מרום עיניכם", ואז מובטח הוא שיקויים אצלו "וראו מי ברא אלה".

לד. אמנם, כל זה הוא כאשר שכלו ער, ואינו נמצא במעמד ומצב ד"אני ישנה בגלותא".

וכאמור (לעיל ס"ג), "רק גופותינו ניתנו בגלות .. אבל נשמותינו

ירושלים תשכ"ד) וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

(142) ראה בארוכה "רשימות" חוברת מד.

(139) ראה תניא פכ"ב.

(140) ברכות ו, סע"ב.

(141) קידושין בסופה (ע"פ הגירסא בש"ס

כת"י (אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי —

לא נמסרו לגלות, ובמילא, כאשר הנשמה מושלת ושולטת על הגוף (ולא להיפך ח"ו), הרי הוא "בן חורין", כמארו"ל¹⁴³ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" — "עוסק" דייקא¹⁴⁴, כמו בעל-עסק שגם על משכבו בלילות מהרהר ("רעיוןך על משכבך סליקו"¹⁴⁵) אודות עניני העסק, כיצד ינהל את העסק למחרת שיהי' כדבעי, ודוגמתו בלימוד התורה, שגם לאחר שסוגר את הספר, ממשיך להרהר אודות הענינים שעדיין לא נקלטו או לא תורצו אצלו, ומתכוון להמשך לימודו למחרת — או אז נעשה הוא "בן חורין" אמיתי, שאינו שייך לגלות, ובמילא, אינו שייך גם לשינה.

וזוהו החידוש של שמחת בית השואבה — שגם לאחר גמר עבודת היום, לאחר הקרבת התמיד של בין הערביים, לא ה' מקום לענין של שינה, ולא רק אצל גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, יהודים ששייכים ל"כוונות", ל"השכלה", ללימוד התורה בשופי ולקיום המצוות בהידור, אלא גם אצל כל העם האנשים והנשים וכן ילדים שהיו באים לראות ולשמוע — גם אצלם פעלה שמחת בית השואבה שלילת השינה במשך כל ימי חג הסוכות, ביום א', ביום ב' וכו',

— מלבד יום השבת, שכן, השינה דשבת, "שינה בשבת תענוג"¹⁴⁶, היא לא באופן שנפש הבהמית סוחבת ומושכת אחרי' את הנפש האלקית, אלא באופן שנפש האלקית יחד עם נפש הבהמית נחים מעניניהם, כיון שזהו יום ש"בו שבת מכל מלאכתו"¹⁴⁷, ואז גם גשמיות העולם (לא רק רוחניותו) עולה למעלה, כפי שמביא הצמח-צדק בדרך מצוותיך¹⁴⁸ מדברי אדמו"ר הזקן בנוגע לאכילה ושת' דשבת, ש"נפרד הטוב שבנוגה מן הרע .. ונשארים רק טוב" (שלכן "פרש שבתכם לא קאמר"¹⁴⁹).

וכאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שבמשך כל ימות החול לא שייך אצלו ענין של שינה, כך, שפעולת המוחין בהענין ד"שאו מרום עיניכם וראו גו'" היא בשלימות, ובמילא, הרי הוא איש השלם בתומ"צ — לא יפלא שנעשה מזה שמחה גדולה ביותר, באופן ד"קיימא סיהרא

ח"ב ע' 254.

(143) אבות פ"ו מ"ב.

(147) בראשית ב, ג.

(144) ראה גם סה"מ קונטרסים ח"א רנח,

(148) מצות לא תבערו אש קרוב לסופו

א ואילך. סה"מ תרפ"ח ע' קיב. ע' קכו.

(צ, א"ב).

(145) דניאל ב, כט.

(149) זח"ב פח, ב. וראה תו"א ר"פ חיי

(146) סידור הארז"ל (קול יעקב) —

שרה. ובכ"מ.

אחרי סעודת שבת. וראה בהנסמן בלקו"ש

כאשלמותא¹⁵⁰, עד ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

לה. ובפרטיות יותר — פעולת שמחת בית השואבה היא בשלילת "טעם שינה" (שבשינה ע"ד הרגיל), כי אם באופן ש"מנמנמי אכתפא דהדדי".

ובהקדמה — שהחילוק בין שינה ע"ד הרגיל ל"מנמנמי אכתפא דהדדי" הוא הן בחיצוניות והן בפנימיות:

בחיצוניות — ששינה ע"ד הרגיל היא באופן של שכיבה, שאז הראש והרגל הם — לפי ערך — בגובה שווה (משא"כ בשעה שעומד או אפילו יושב, שהראש הוא למעלה מהגוף והרגל), ואילו "מנמנמי אכתפא דהדדי" הוא באופן שהראש למעלה והרגל למטה.

ובפנימיות — ששינה ע"ד הרגיל היא באופן שבאותה שעה מנותק הוא מלימוד התורה, משא"כ ב"מנמנמי אכתפא דהדדי" — הרי אמרו¹⁵¹ "היכי דמי מתנמנם . . נים ולא נים תיר ולא תיר . . לא ידע אהדורי סברא (אם צריך ממנו דבר שצריך הרהור אינו יודע לומר בעוד שמתנמנם), וכי מדכרי ל' (כזה שמעת) מדכר", היינו, שגם בשעה שמנמנם יש לו שייכות לתורה.

וזהו ששמחת בית השואבה שוללת רק שינה ע"ד הרגיל — שלא תהי' שינה שבה (א) הראש והרגל שוים, היינו, שהראש (שכל) אינו שולט על כל הגוף, (ב) ובאותה שעה מנותק ח"ו מלימוד התורה, ובמילא חסר גם בענין המעשה (שהרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה²⁷);

אבל שינה באופן ד"מנמנמי אכתפא דהדדי" — שהראש נשאר למעלה, והרגל יודע שמקומו למטה ותפקידו למלא רצון הראש, ובעת מעשה אינו מנותק מלימוד התורה — שינה כזו היא "ללא אחריות", שכן, שינה כזו היא רק מוסיפה כח לעבודת יום המחר.

וזהו הנקודה היסודית שפועלת שמחת בית השואבה על כל השנה כולה — שבמשך כל השנה כולה תהי' השינה שלו כדבעי¹⁵².

דהנה, איתא במשנה¹⁵³ "אדם מועד לעולם . . בין ער בין ישן", כי, כאשר קורה ענין בלתי-רצוי בעת השינה, ה"ו הוכחה שבהיותו ער

(152) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 30 ואילך.

(150) ראה זח"ב רטו, א. ועוד.

(151) חגיגה יב, סע"א ואילך (ובפרש"י). וש"נ.

(153) ב"ק כו, סע"א. וש"נ.

הי' במצב בלתי-רצוי, היינו, שלא שכב לישון כדבעי, ובמילא, הברירה בידו לשכב לישון כמו יהודי ("זיך לייגן שלאָפן ווי אַ איד"), ואז, גם בעת השינה לא יזיק לא לאחרים ולא לעצמו,

ויתירה מזה — ש"עובד את ה' .. אפילו בשעה שהוא ישן .. נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא" (כמ"ש הרמב"ם¹⁵⁴), כך, שהשינה היא לא שינה של חול, אלא שינה של שבת ("א שבת'דיקער שלאָף"), ובלשון המדרש¹⁵⁵ שבעת השינה עולה הנשמה למעלה ושואבת חיים,

ובכח החיים ששואבת בשמחת בית השואבה על כל השנה כולה, ועד"ז בכל לילה על היום שלאחריו — ניתוסף חידוש בעבודת ה', "חדשים לבקרים"¹⁵⁶, שאינו מסתפק במה שהשיג אתמול, אלא הולך וממשיך הלאה, "מעלין בקודש"¹⁵⁷, ומתקדם עוד מעלה ומדריגה קרוב יותר אל האמת ("נאָך אַ טרעפל צוגעקומען נענטער צום אמת"), וכך במשך כל היום, בהיותו ער, הולך ומתעלה בעילוי אחר עילוי בפרד"ס התורה, כפי שרש נשמתו (כמבואר בתניא¹⁵⁸), אשר, רק באופן כזה ביטלתו של יהודי לעבור ("דורכגיין") את עולמו ולקיים רצון הבורא.

ואז מתבטל כללות הענין ד"אני ישנה בגלותא" אצל כללות בני ישראל — ע"י הקדמת הגאולה הפרטית בד' אמות שלו, שנעשה יהודי שלם שעובד את ה' תמיד, בין ער בין ישן, ועד שעבודתו היא למעלה מן הדעת, כמבואר באגה"ק¹⁵⁹ ש"לכן משיח בא בהיסח הדעת לכללות ישראל".

לז. עפ"ז יש לבאר את דברי אדמו"ר האמצעי (ואולי זהו לשונו של אדמו"ר הזקן) בסוף שער התקיעות¹⁶⁰ — "ויבא משיח במהרה בימינו אמין":

ובהקדמה — שהשורות האחרונות שבדרוש זה (לאחרי שמבאר פרטי הענינים דתק"ש) הם הוספה שע"פ שכל אינה מוכרחת להבנת כל הענין — שמדבר שם אודות תכלית הברורים, ומסיים ש"לא יתארך זמן ברורים כ"כ ויבא משיח במהרה בימינו אמין"¹⁶¹.

(158) פ"ד. שם אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(159) ס"ד (קה, ב).

(160) סידור (עם דא"ח) רמז, ב.

(161) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 10.

(154) הל' דעות ספ"ג.

(155) ב"ר פי"ד, ט. וראה פדר"א פי"ב.

(156) איכה ג, כג. וראה שו"ע אדה"ז

או"ח רס"ד. שם סמ"ו ס"ו.

(157) ברכות כח, א. וש"נ.

ויש לומר הרמז בזה:

תוכן הענין דתקיעת שופר הוא — כמ"ש הרמב"ם¹⁶² ש"רמז יש בו, כלומר, עורו ישנים משנתכם וכו'".

ולהעיר, שענין זה מתאים גם עם המבואר בספרי קבלה¹⁶³ שהענין דתק"ש מעורר למעלה ממצב של דורמיטא ("מ'דארף אויפועקן למעלה"), ובמילא, ה"ז מעורר משינה גם למטה.

ובהתאם לכך הסיום דשער התקיעות הוא בענין ביאת משיח — דכיון שתק"ש מעוררת מהשינה, ומתבטל המצב ד"אני ישנה בגלותא", אזי "יבוא משיח במהרה בימינו".

ומזה באים לשמחה הכי גדולה — שמחת הגאולה השלימה, לאחר ש"באלין מאני קרבא (ד' המינים) .. נצחין דינא" (כמ"ש בתקו"ז⁹⁸), "אינון נצוחי"א"⁹⁹, נצחון לא רק במלחמה הפרטית עם הלעו"ז שלו, אלא גם במלחמה הכללית דצד הקדושה עם צד הלעו"ז, ויוצאים בנצחון גמור אל הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

לז. בנוגע להמשתתפים בשמחת בית השואבה — הנה במשנה² נזכרו רק "חסידים ואנשי מעשה", ואילו בתוספתא¹⁶⁴ נזכר סוג נוסף: "בעלי תשובה".

ובהקדמה — שמצינו לפעמים שהתוספתא מוסיפה ענינים חדשים שלא מדובר אודותם במשנה, ולפעמים היא רק מפרטת את הענינים שנזכרו במשנה בכללות.

ולכאורה יש לפרש בנדו"ד בב' אופנים: (א) התוספתא מוסיפה סוג שלישי — "בעלי תשובה" — שלא דובר אודותיו במשנה. (ב) התוספתא רק מפרטת את דברי המשנה "חסידים ואנשי מעשה" — שבהם נכללים גם "בעלי תשובה".

אמנם, מדברי הרמב"ם שמוסיף כמה פרטים על דברי המשנה ("גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה"), ואינו מזכיר "בעלי תשובה", מוכח, ש"בעלי תשובה" אינם סוג בפ"ע, אלא נכללים בא' משני הסוגים: "חסידים" או "אנשי מעשה", כך, שהתוספתא רק מפרטת את דברי המשנה.

ועוד.

(162) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(164) סוכה פ"ד, ב (הובאה בסוכה נג, א).

(163) ראה פ"ח שער השופר בתחלתו.

וכיון שבנוגע ל"חסידים" מפרש רש"י "כל חסיד הוי חסיד מעיקרו", ובנוגע ל"אנשי מעשה" אינו מפרש מאומה [כיון שהפירוש הוא כפשוטו: יהודים שעיקר ענינם הוא מעשה], עכצ"ל, ש"בעלי תשובה" (שלא היו במצבם ההוה מעיקרא) נכללים בסוג ד"אנשי מעשה". וכן הוא להדיא בא' המאמרים של אדמו"ר מהר"ש¹⁶⁵ — ש"אנשי מעשה .. גם קאי על בעלי תשובה".

והטעם ש"בעלי תשובה" נכללים בסוג ד"אנשי מעשה" — ע"פ מ"ש הרמב"ם¹⁶⁵ "מדרכי התשובה להיות השב .. עושה צדקה כפי כחו" [ע"ש הכתוב¹⁶⁶ "וחטאך בצדקה פרוק", כפי שמבאר אדמו"ר הזקן באגה"ת¹⁶⁷], היינו, שצריך להשתדל להרבות בצדקה, שנקראת בשם מצוה סתם¹⁶⁸, והרי כללות קו המעשה נקרא בשם גמילות חסדים¹⁶⁹, שזהו ענין הצדקה.

לח. והלימוד השכל מזה — בפשטות — שנוסף על קו התורה צ"ל השתדלות מיוחדת גם בקו המעשה:

ובהקדם מ"ש אדמו"ר הזקן באגה"ק¹⁷⁰ ש"לא אמרו"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם (בזמן הש"ס) שת"ת הי' עיקר העבודה אצלם .. משא"כ בעקבות משיחא .. אין דרך .. כ"א בבחי' עשי' ג"כ, שהיא מעשה הצדקה".

ובפרטיות יותר — שצ"ל ענין הצדקה לא רק בממונו, ולא רק בגופו, אלא גם בנשמתו,

— ע"ד מ"ש בספר ארחות צדיקים¹⁷¹ [ספר שלומדים גם בישיבות שדוגלים בדרך המוסר] שאברהם אבינו ע"ה הי' נדיב בגופו בממונו ובנשמתו —

היינו, להקדיש מ"נשמתו" משך זמן — שבו היתה נשמתו יכולה להיות בהתקשרות עם הקב"ה ע"י התורה (ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"¹⁷²) — להתעסק עם יהודי שצריך לחלצו מהגלות שלו, וכיון שצריך לדבר עמו בלשון וסגנון המובן ושייך אליו, ולא עוד אלא ש"המתאבק

(165) הלי' תשובה פ"ב ה"ד.

(166) דניאל ד, כד.

(167) פ"ג (צב, ב).

(168) תניא פל"ז (מח, ב).

(169) ראה רשב"א ברכות ח, א. הובא א. ובכ"מ.

ביהל אור ע' רה.

(170) ס"ט (קיד, א).

(171) שער יז.

(172) ראה זח"ב ס, א. לקו"ת נצבים מו,

כו"י¹⁷³, נדבק משהו גם אצלו — מוכרח הוא למסור נפשו ולנתק את עצמו לפי שעה מדביקותו בתומ"צ,

— שזהו האופן היותר נעלה בצדקה, בנשמתו. וע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁴ (בשם הצ"צ) אודות אדמו"ר הזקן, שהמס"נ הגדולה ביותר היא המס"נ שמנתק את עצמו מאהבת ה' — אהבת ה' בדרגתו של אדמו"ר הזקן... באופן ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ¹⁷⁵ — כדי לעשות טובה ליהודי!

ומובטח לו, שלא זו בלבד שעיי"ז לא יגרע בעבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות, אלא אדרבה — כמ"ש אדמו"ר הזקן⁵⁰ שע"י הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, כך, שכאשר ילמד לאח"ז, יקלוט את לימודו בהצלחה מופלגה.

לט. וענין זה הוא בהדגשה יתירה אצל "בעלי תשובה":

בעל תשובה — כיון שבעבר ה' הוא בעצמו במצב לא טוב, והקב"ה עזרו לצאת משם, עד שנעשה "אהוב ונחמד כו"י¹⁷⁶, יכול הוא להרגיש ולהשתתף ("מיט"פילן") בצרת רעהו הרבה יותר מאשר "חסיד מעיקרו" שמעולם לא ה' מונח בעומק תחתית.

וע"ד מ"ש¹⁷⁷ "ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים", ועד"ז בנוגע לכל בעל תשובה, שכיון שבעבר ה' הוא בעצמו במעמד ומצב ד"ארץ מצרים", צריכה להיות הנהגתו באופן ד"וחטאך בצדקה פרוק" — להרגיש ולהשתתף בצרתו של הזולת שנמצא "בארץ מצרים", ולעזור לו להחליץ מהבוץ ("ארויסקריכן פון די בלאָטע") שנמצא בו.

מ. ויש להוסיף בזה — ליתר ביאור:

בנוגע לבעל תשובה — מצינו ש"חטא גמור הוא לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים, או להזכירן לפניו¹⁷⁸ [כמו בגר, שנאמר בו¹⁷⁹ "וגר לא תונה", "אונאת דברים"]. אלא, שזהו רק ביחס אל הזולת, אבל בנוגע אליו (הבעל תשובה) בעצמו — הרי מפורש בקרא¹²⁴ "וחטאתי נגדי תמיד", היינו, שבכל מעמד ומצב שאליו הצליח לטפס

(176) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ו.

(177) עקב יו"ד, יט.

(178) רמב"ם שם ה"ח.

(179) משפטים כב, כו ובפרש"י.

(173) ראה תניא ספכ"ח.

(174) לקו"ד ח"א מה, א.

(175) תהלים עג, כה. וראה סהמ"צ

להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ

קלח, סע"א). — נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

("צו וועלכן ער איז שוין דערקראַכן"), צריך לזכור שתשובתו בדרגא ועולם שלמטה, אינה מספיקה ביחס לדרגא ועולם שלמעלה מזה¹⁸⁰.

— אין הכוונה לעלי' לעולם נעלה יותר לאחרי מאה ועשרים שנה, אלא שבהיותו נשמה בגוף יכול לילך ולהתעלות מעולם העשי' לעולם היצירה, מיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות. והראי' לדבר — כמובא בחסידות¹⁸¹ — מענין הנבואה, שהנביא הי' נשמה בגוף, מציאותו תופסת מקום בעוה"ז הגשמי, רואים אותו בעיני בשר וממשיים אותו בידיים, והנבואה עצמה ירדה ונתלבשה בדיבורו בפה ושפתיים גשמיים [ולכן נקרא בשם נביא — ע"ש ניב שפתיים¹⁸²] — בה בשעה שהנבואה היא בעולמות הרוחניים, ועד לעולם האצילות.

וכמודגש בנוגע למשה רבינו — שבהיותו למטה הי' באותו מעמד ומצב כמו בעולם האצילות¹⁸¹, היינו, שעמידתו בעולם האצילות היתה באותה קומה ("עטאָזש", "פלאָר") דעולם העשי'!

וכמו כן ביכלתו של יהודי לעבוד עבודתו — בהיותו נשמה בגוף — באופן של הילוך ועלי' מעולם לעולם, ללא שינוי בחיצוניותו, כך שהזולת לא ירגיש בכך. —

כלומר: אף שכבר עשה תשובה, ו"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין"¹⁸³, ולא עוד אלא שתשובתו נתקבלה באופן כזה שזכה להתעלות לדרגא ועולם נעלה יותר, והולך ועולה בעילוי אחר עילוי ("נאָך העכער און נאָך העכער"), מ"מ, כיון שהיום בלילה צריך להתעלות לדרגא נעלית יותר לגבי הדרגא שעמד בה היום בבוקר, ומחר יצטרך להוסיף ולהתעלות לדרגא נעלית עוד יותר, צריך עוד הפעם לחזור בתשובה על כל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו מיום עמדו על דעתו, כי, תשובתו הקודמת בהיותו בדרגתו הקודמת, אינה מספיקה לגבי הדרגא היותר נעלית שעומד בה עתה.

וע"ד המבואר¹⁸⁴ בטעם אמירת סלח לנו בשמונה-עשרה ותחנון לאחרי שמונה-עשרה דוקא — דלכאורה היתה צ"ל אמירת תחנון בתחילת העבודה, כשם שצריך להתוודות על החטא קודם הקרבת

(183) תניא אגה"ת רפ"ב.

(184) ראה תו"א וארא נה, ד. מג"א צה,

סע"ג. בהוספות תשא קיא, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(180) ראה תניא פכ"ט (לו, ב).

(181) ראה לקו"ת נצבים מט, ב.

(182) ישעי' נו, יט. וראה פרש"י וארא ז,

א. מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' קלז.

הקרבת¹⁸⁵ — כי, דוקא לאחרי העבודה דפסוקי־דזמרה, ברכות ק"ש וק"ש, עד לשמונה־עשרה, שאז היא הדביקות עם הבורא, אזי באים להכרה שאותם ענינים שהיו חשובים אצלו עד עתה לענין של עבודה ומצוה, הם בגדר ד"מחוי במחוג קמי מלכא"¹⁸⁶, ובמילא, ה"ז "עבירה" שדורשת תשובה!

ונמצא, שאצל בעל־תשובה (שנאמר בו "וחטאתי נגדי תמיד") צ"ל ענין התשובה בתמידות.

אמנם, בכחותיו שלו ("מיט אייגענע כחות") — אינו יכול להגיע לזה, שהרי "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים"¹⁸⁷.

והעצה לזה — ע"פ המבואר במדרש תנחומא¹⁸⁸ "אמר הקב"ה נפשו של עני כו' והחיית אותו, חיך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש", ועד"ז (ועאכו"כ) גם בצדקה רוחנית בנוגע לחיי עוה"ב — שכאשר מצילים יהודי, מושכים ומעלים אותו ("משלעפט אים ארויס") מעשי' החומרית לעשי' הגשמית עכ"פ, ועאכו"כ לדרגות נעלות יותר, אזי הקב"ה מושך ומעלה אותו בעילוי אחר עילוי, למעלה מעלה עד אין קץ.

וזהו ש"בעלי תשובה" נכללים ב"אנשי מעשה" — שמצד זה שחטא ופגם ועבר את הדרך, צ"ל אצלו עיקר העבודה בענין המעשה, שזהו ענין הצדקה, הן צדקה ברוחניות, והן ועאכו"כ צדקה בגשמיות.

* * *

מא. איתא בגמרא¹⁸⁹ "איתתא בהדי שותא פילכא", היינו, שכיון שעיקר עסק הנשים הוא בטווי' (כפי שהי' בזמן הש"ס), הנה בכל דבר שתעשה ובכל מקום שתהי', תבוא סוף־כל־סוף לדבר אודות הטווי' וה"פלך" שבו היא טווה.

ובנוגע לענינו:

מסתמא חושד בי ה"עולם" שכאשר אדבר עוד ועוד, אחטוף דקות ספורות קודם הסיום ואומר שצריכים ללמוד חסידות...

ובכן, במקום שיחשדו בי (אף שאסור לחשוד ביהודי) ואשאר נחשד, והענין ישאר בשתיקה — אומר זאת בגלוי:

הקשיבו יהודים ("הערט זיך איין אידן"): צריכים ללמוד חסידות!

(187) ברכות ה, ב. וש"נ.
(188) משפטים טו.
(189) מגילה יד, ב.

(185) ראה אנציק' תלמודית ערך דווי ס"ב
(ע' תיט ואילך). וש"נ.
(186) ראה חגיגה ה, ב.

לכל לראש — משום שתורת החסידות היא חלק בתורה, והרי אדמו"ר הזקן פוסק בהלכות תלמוד תורה¹⁹⁰ — ספר של נגלה דתורה — בשם חכמי האמת שכל איש ישראל צריך ללמוד במשך ימי חייו כל חלקי התורה (לכל הפחות פעם אחת), ואם הדברים אמורים בנוגע לחלקי התורה, עאכ"כ כאשר מדובר אודות פנימיות התורה שהיא חצי התורה — חצי רק בכמות, כי באיכות הרי זה הרבה יותר, כדאיתא בזהר¹⁹¹ שפנימיות התורה היא "נשמתא דאורייתא", ונגלה דתורה היא גופא דאורייתא (כלשון המשנה¹⁹² "הן הן גופי תורה"), ובמילא, הרי זה חוב על כל יהודי, ולא רק חוב, אלא גם זכות על כל יהודי, ללמוד חסידות בכל יום ויום.

וברור הדבר שכאשר יתחילו ללמוד חסידות, הנה סוכ"ס ירגישו בזה טוב טעם ("געשמאָק"), אלא שיש להתפלל להקב"ה שה"געשמאָק" יבוא בהקדם ביותר, שכן, תמורת זה שבשעת הלימוד יצטרך להלחם עם היצה"ר — מוטב שהלימוד יהי באופן שהיצה"ר יסייע בזה, כיון שגם הוא יחוש "געשמאָק" — לו יהא ה"געשמאָק" בהסברות שבענין הנלמד, דעם היות שע"פ חסידות אין זה כפי הראוי ("עס איז ניט אויסגעהאַלטן"), מ"מ, כדאי שיהא הלימוד אפילו שלא לשמה, העיקר שיערימו עליו להכנס לה"חדר" ("אַריין־נאַרן אין חדר"...) , ואח"כ כבר ישאר שם משך זמן ארוך יותר, ומתוך שלא לשמה בא לשמה⁴⁸.

ועוד זאת, שלימוד החסידות צריך להיות באופן של הוספה וריבוי, כמ"ש בזהר¹⁹³ שלימוד התורה צריך להיות באופן ד"לאפשא לה" (דלא כבתפלה, שנוסח התפלה נקבע ע"י אנשי כנסת הגדולה לפני 18-19 מאות שנה, ובנוסח זה מתפללים בני ישראל מידי יום ביומו), והיינו, שכאשר יהודי ילמד כל ימיו הלכה אחת, הנה אע"פ שלא ביטל תורה, וגם קיים מצות תלמוד תורה כפשוטה, מ"מ, אין זה ענינה של תורה, כיון שבתורה צריך להיות הוספה, "לאפשא לה".

וכיון שכן, הרי גם אלה שלמדו חסידות אתמול, היום בבוקר, לפנות ערב ובליילה, וחושבים שבכך יצאו ידי חובתם, כיון שלמדו את השיעור שלהם — אין הדבר כן ("עס הויבט זיך ניט אָן"), אלא צריך להיות ענין של הוספה דוקא.

וכאמור לעיל (סכ"ד) מדברי אדמו"ר הזקן בתניא שהעבודה

192) חגיגה יו"ד, א. וראה אבות ספ"ג.

193) ח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לט, ד.

190) ראה פ"א ה"ד. וראה גם פ"ב ה"ב.

191) ח"ג קנב, א.

שהיא ע"ד "עשר פרסי בזווא" נקראת בשם "לא עבדו", וכדי להיות "עובד אלקים", לשון הוה, צריך ללמוד חסידות מידי יום ביומו, ולכל הפחות פעמיים בכל יום, שהרי לימוד התורה צריך להיות ביום ובלילה, או כמ"ש אדמו"ר הזקן¹⁹⁴ "טוב לחבר יום ולילה בתורה .. הן בבוקר הן בערב".

ועוד זאת, שע"י לימוד החסידות מובטחים שלא זו בלבד שלא יחסר בלימוד נגלה דתורה, אלא אדרבה, שתהי' תוספת חיות בלימוד הנגלה, וכאשר הלימוד הוא בתוספת חיות, "לעבעדיקער", אזי ניתוסף גם בהבנת הענין באופן יסודי יותר, ותופסים ומשיגים במהירות ובזמן קצר יותר מאשר בלימוד שהוא בעצבות ובעצלות.

ונקודת הדברים — שתורת החסידות שנתנו לנו רבותינו נשיאינו, אינה נתינת התחייבות;

רצונם הי' להקל את קושי הגלות, ולהקל את הנסיונות וההעלמות וההסתרים, ובשביל זה מצאו דרך נוספת — לגלות וליתן את ה"מאור שבתורה"¹⁹⁵ באותיות של נגלה דתורה, כדי שכאו"א מישראל יוכל ללמדה ולהשיגה בשכלו האנושי שבו לומד ומשיג כל שאר הענינים,

ועי"ז יתוסף אצלו שמחה וחיות שיוכל לעבור את הזמן שצריכים עדיין להשאר בגלות, ולילך ולבוא — יחד עם תורה ומצוות חיים ("א לעבעדיקע תורה און לעבעדיקע מצוות"), ונשמה וגוף חיים — לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו, אמן.

* * *

מב. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון של שמחה, ואח"כ

אמר:]

כ"ק מו"ח אדמו"ר כתב פעם לאחד במכתב¹⁹⁶, שזקנו, אדמו"ר מהר"ש, הי' אומר: "די וועלט זאָגט אַז מ'קען ניט אַרונטער, דאָרף מען אַריבער, און איך זאָג אַז מ'דאָרף לכתחילה אַריבער" (העולם סבור שכאשר אי אפשר לילך מלמטה יש לדלג מלמעלה, ואני סבור שצריכים לכתחילה לדלג מלמעלה).

ובנוגע לעניינינו:

קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.
סה"מ תרפ"ט ע' 176. ושי"ג.
(196) אג"ק שלו ח"א ע' תריז.

(194) שו"ע או"ח ס"א ס"ח.
(195) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה
ענף שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובפי'

אם עד עתה, כשהלכנו באופן של עצבות, נתארך הגלות כל כך ועדיין לא יכולים לצאת ("מ'קען ניט אַרויס-קריכן"...) — יעזור השי"ת שנדלג ("מ'וועט אַרויס-טאַנצן") מהגלות בקרוב בימינו ממש ע"י ההליכה בדרך השני', בשמחה וריקוד.

* * *

מג. [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שעכשיו יחלק "כוס של ברכה" מההתועדות דחג הסוכות שהתקיימה ביום ששי, לכל מי שרוצה לקבל. וכדי שלא יהי' בלבול הסדר — ילכו מצד זה כו'.]

לאחר חלוקת "כוס של ברכה" הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות אמירת ברכה אחרונה, ברכה מעין שלש, באמרו, שצריכים לאמרה מיושב¹⁹⁷.

[ואח"כ אמר:]

כל עניני שמחת בית השואבה בזמן הזה — אינם אלא באופן דכ"ף הדמיון בלבד...

יעזור השי"ת לכאו"א מאתנו עם בני ביתו, שבקרוב ממש נזכה לחגוג שמחת בית השואבה לאמיתתה — בבית המקדש השלישי, שכבר עומד בנוי בידי שמים¹⁹⁸, ובימינו ממש ירד מלמעלה למטה, ובו חוגגים כולנו ראש-השנה, יום-כיפור, סוכות ושמחת בית השואבה, יחד עם כל הנשיאים ומשיח צדקנו, במהרה בימינו, אמן.

198) ראה פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

197) טושור"ע (ואדה"ז) או"ח סקפ"ג ס"ט (סי"ב).